

ביטחון פנים

גיליון מס' 7, אוקטובר 2014

כתב עת | המשרד לביטחון הפנים

המשרד לביטחון הפנים
www.mops.gov.il

חמישים ימים של לחימה

ימי הצוק

תוכן עניינים

4	עדיין אופטימי	ענת בשן
8	מגויס טוטאלית	ד"ר מוטי זקן
10	ליצור את האיזונים	ענת בשן
13	תמונת מצב	אורית שמיר שמואל
16	אומרים ש	ד"ר טל פבל
18	"ירושתה" של המלחמה	נצ"ם (בדימוס) ד"ר סוזי בן ברוך
22	אנשי הכישלון	ד"ר חגית בוני נח, עו"ד שרון טויס
24	העברות המודרנית	ענת בשן
28	סבל כפול	הדי וגשל, אביתר רמות
30	תחת מעקב	ד"ר ימית אלפסי, אריאל כדורי, נצ"ם ד"ר בשורה רגב, שי עמרם
34	השגחה טבעית	רונאל חרמץ
36	לצמצם את הפער	חווה כהן
38	הורות בשלט רחוק	רב-כלאי עינת חסון
40	בטוב טעם	אורית שמיר שמואל
42	שמים כחולים	גל שופרוני
44	מדור קצרים	

בקיץ הזה

אומרים, שאת החמסין קיבלנו מהערבים. ובערבית, פירוש המילה הוא חמישים. אומרים גם, שהערבים מנו בארץ חמישים ימי שרב מידי שנה בשנה, ולכן נתנו לרוח הדרומית החמה הזו את שמה - חמסין. אבל בקיץ הזה, חמישים ימי החמסין היו ימי מלחמה. באביב הבטיחו לנו, כמילות השיר, ש"בקיץ הזה תלבשי לבן". אבל אנחנו לבשנו צבע אדום. ובקיץ הזה לא הרגשנו את החמסין. כי בקיץ הזה קיררו המזגנים את הממ"דים. ואת הרוחות. אבל הרוחות בכל זאת להטו. גם לאחר שהאש, אש המלחמה, פסקה בתום חמישים ימים. והיא תמשיך לבעור בלכבותיהם של משפחות שבעים ושניים ההרוגים, גם אחרי החגים.

אלי כהן

זה לצד זה

בשנים האחרונות, המשרד לביטחון הפנים מהווה גורם משמעותי בניהול אירועי חירום והצלה. במבצע "צוק איתן" הופעל מערך החירום של המשרד במתכונת מלאה, עשרים וארבע שעות ביממה. זה לצד זה ישבו נציגי כל המערכות העוסקות במלאכת ביטחון הפנים במדינת-ישראל, ופעלו לקבלת נתונים ולבניית תמונת מצב, שאפשרה לשר לביטחון הפנים, ח"כ יצחק אהרונוביץ, לממש את אחריותו לניהול הזרועות השונות של המשרד ולניהולם של גופי ההצלה במערכה. בנוסף, פעלו צוותי החירום להשלמת ציוד חסר לזרועות, ומטה התקשורת פעל להעברת מידע חיוני לציבור. בד בבד, המשיך המשרד ביתר שאת לעסוק במשימותיו השוטפות. ננצור בליבנו את זכר הנופלים במבצע "צוק איתן", ונשתתף בצערם של חברינו לעבודה, שאיבדו את יקיריהם. כפי שהמשרד נטל חלק במערכה על ביטחון הפנים, כך ימשיך לשקוד על המערכה למניעת אלימות, ויפעל לקירוב הלבבות וליצירת הסובלנות גם במסגרת "שבוע הסובלנות", שיתקיים בחודש נובמבר.

פ. אביב

מרכינים ראש

השר לביטחון הפנים ועובדי המשרד מרכינים את ראשם לזיכרם של חיילי צה"ל, שנפלו במהלך מבצע "צוק איתן", ביניהם בני-משפחה של עובדי המשרד לביטחון הפנים, ומשתתפים באבלן הכבד של המשפחות. סגן נתן כהן ז"ל, בנו של מבקר המשרד לביטחון הפנים, סמל אדר ברסנו ז"ל, בנו של רמ"ד לוגיסטיקה, הרשות הארצית לכבאות ולהצלה, סמ"ר אביתר תורג'מן ז"ל, אחיינו של זאב ארגמן, מרכז רווחה, סמל דניאל קדמי ז"ל, אחיו של יוסי קדמי, הרשות הארצית לכבאות ולהצלה. יחיא זיכרם ברוך!

• יוצא לאור באחריות דוברות המשרד לביטחון הפנים

• עורכת - ענת בשן

• מערכת - טל וולבוביץ, דוברת המשרד לביטחון הפנים; נצ"ם ד"ר בשורה רגב, ד"ר נאוה כהן-אביגדור, הדי וגשל, אורית אביטל, גלית מלכה, אבישי עובדיה - המשרד לביטחון הפנים; רב-כלאי עינת חסון, שירות בתי-הסוהר; יורם לוי - דובר הרשות הארצית לכבאות ולהצלה; גלעד היימן - דובר הרשות הלאומית למלחמה בסמים ובאלכוהול

• רכזת מערכת - אורית שמיר-שמואל

• טלפון - 02-5428002, 054-4870347, דוא"ל - ORITSH@MOPS.GOV.IL

• עיצוב גרפי - סטודיו בילט, תל-אביב

• הדפסה - דפוס המקור, יבנה

• צילומי השער: חטיבת דובר משטרת-ישראל, הרשות הארצית לכבאות ולהצלה

שנה טובה

עדיין אופטימי

» ענת בשן «

נתנה את המענה הנדרש בהתאם לאירועים הביטחוניים. לצערי, האירועים הביטחוניים הבאים יהיו קשים הרבה יותר. מלבד יכולתו של ארגון חיזבאללה לשגר רקטות רבות יותר לעבר ישראל, הרי שבעתיד ייתכנו תרחישים, שבהם מעבר לשיגור רקטות יבוצעו גם פיגועי התאבדות, שיצאו מעזה, מיהודה ושומרון ואף מעוטף ירושלים. המשטרה, כיבוי האש ומד"א יצטרכו, כגוף אחד, לטפל בזירות, גם באלו וגם באלו. אנחנו ניתקל בטירור פנים המשולב עם טירור מבחוץ. נכחנו בהפרות הסדר גם במבצע "צוק איתן", ואני מניח שכך יהיה בהמשך. בשנים האחרונות אכן לא ידענו

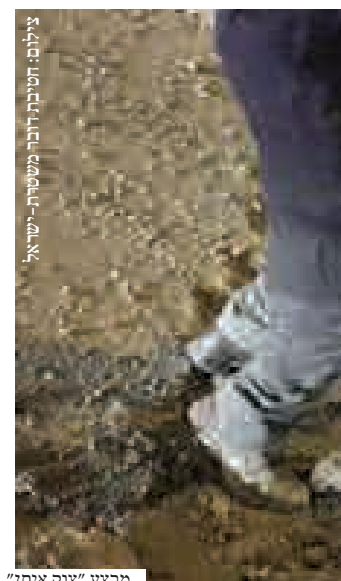
השר יצחק אהרונוביץ, כחודש ימים עבר מסימו של מבצע "צוק איתן". אלו לקחים אתה מפיק, כשר לביטחון הפנים, מפעילותן של משטרת-ישראל ושל הרשות הארצית לכבאות ולהצלה במערכה זו, וכיצד אתה מנחה אותן להיערכות לקראת תרחיש עתידי דומה בגבול הצפון?

נושא מוכנות הכוחות עומד כל העת על סדר יומי, הן מוכנותה של משטרת-ישראל, הן זו של הרשות הארצית לכבאות ולהצלה וגם זו של מד"א כגוף מסייע, המוכפף מבצעית זה למעלה משנתיים למשרד לביטחון הפנים. כל הגופים נערכים בעת שגרה, ומכינים את עצמם לתרחישי הייחוס, שהרי מלחמה לא באה בהפתעה. אנחנו מנתחים את האפשרויות השונות, ומשנים את תרחישי הייחוס בהתאמה - אם לפני מבצע "צוק איתן" תרחיש הייחוס היה של ירי רקטות לטווח של ארבעים ק"מ, הרי שהיום אנחנו יודעים, שהטווח שלהן מגיע גם למאה וחמישים עד מאה ושישים ק"מ. ואם תרחיש הייחוס היה שרקטות לא תיפולנה בירושלים ובסביבתה, הרי שבמהלך המבצע הוא השתנה. כך גם לגבי משך המבצע - תרחיש הייחוס השתנה מימים אחדים של לחימה לחמישים ימי לחימה. מעתה עלינו להיות ערוכים בצורה שונה, הן מבחינת הצטיידות הכוחות והן מבחינת מיגון התושבים באופן אישי ובאופן ציבורי. עם זאת, ברור לנו, שהמערכה הבאה לא תהיה זהה לזו החולפת. מבחינת התרחישים והאימונים והן מבחינת האתגרים הצפויים, במיוחד אם פנינו למערכה בזירה הצפונית. בנוסף, עלינו להיערך לתרחישים רב-זירתיים ולאירועים של הפרות סדר בתוך המדינה. במבצע "צוק איתן", מספר שיגורי הרקטות ביממה היה בשיאו 189. ארגון החיזבאללה מסוגל לשגר פי ארבעה מכך ביממה, ולכסות את כל שטחה של מדינת-ישראל. במערכה האחרונה, משטרת-ישראל

”מלחמה לא באה בהפתעה. תרחישי הייחוס, שלפיהם נערכו הכוחות במבצע ”צוק איתן“, השתנו בהתאם למצב בשטח” < “המערכה הבאה לא תהיה לזו החולפת, הן בתרחישים והן באיומים” < “אי אפשר להתעלם מהקוטביות שבדעות הציבור, בעיקר ברשתות החברתיות” < “מי שמועל באמון הציבור ובתפקידו כשוטר, מקומו לא עמנו” < יצחק אהרונוביץ, השר לביטחון הפנים. לא מתוסכל < ריאיון שלאחר המלחמה ובזמן החגים

צילום: אור מני

צילום: חטיבת דובר משרת - ישראל

מבצע "צוק איתן". תרחישי הייחוס השתנו

השיח הישראלי הפך במערכה זו לבוטה ולאלים יותר, הן ברשתות החברתיות והן באמירות בהפגנות של הימין ושל השמאל. כיצד הנך רואה את התגברות תופעה זו, והאם בעיניך, היא איננה סוג של הכנה למלחמת אחים?

לא הייתי קורא לכך "הכנה למלחמת אחים". אותן תנועות, שהמשטרה עוקבת אחריהן, מייצגות את הקיצונים במפה הפוליטית, משמאל ומימין. כל אחת מנסה לקדם את האג'נדה שלה, רוצה ליצור דעת

אירועים של חסימת כבישים ושל התחככות חזקה מאוד עם משטרת-ישראל, זאת מכיוון שגם משרת-ישראל וגם המשרד לביטחון פנים עצמו, בפעולותיהם, מנסים להוריד את הלהבות ואת המתח ולאפשר דו-קיום. אולם, אני מניח, שהגורמים הקיצוניים במגזר הערבי ובתנועות מסוימות יובילו אותנו להקצנה, שתבוא לידי ביטוי בעיקר ברשתות החברתיות, וגם בגזרה זו עלינו להיות מוכנים. המודיעין כאן אינו ארוך טווח אלא קצר מאוד, ולכן ההתארגנות שלנו צריכה להיות מיידית. "סביבת העבודה" היא מאוד לא יציבה.

◀ "מוקד ארצי יקום אך ורק כאשר ישולבו בו כל גורמי ההצלה - משטרה, כיבוי-אש ומד"א. יש להמשיך ולפתח את התכנית לקראת הקמת משל"ט ארצי לכלל גופי ההצלה, שיאויש באנשי מקצוע ויצויד בטכנולוגיה חדישה"

קהל ולהשפיע. כשר בממשלה, גם במהלך המלחמה וגם לפני, קיבלתי מאות הודעות בווטסאפ, הדורשות ממני לפעול בדרכים מסוימות. הודעות אלה לא עניינו אותי לפני המבצע, ובוודאי שלא במהלכו. אני ער לתחושות הציבור, ומבין את הצורך של כלל האוכלוסייה, על כל רבדיה, להפגין ולהביע את עמדותיה, בכפוף לגבולות הדמוקרטיים, כמובן. הדגשתי זאת גם בהערכות המצב בראשותי. אני מעודד הגשת בקשות למשטרה לעריכת הפגנות. במהלך המבצע, יש מי שלא הגישו בקשות כאלה, וקיימו בכל זאת את מחאתם, ויש שהגישו בקשה, וציינו מספר נמוך בהרבה של משתתפים מזה שהיה בפועל. לכן המשטרה צריכה הייתה להיערך במהירות. כשמתקיים המפגש האלים בין הימין והשמאל - המשטרה פותחת תיקים פליליים ומבצעת מעצרים. עם זאת, המשטרה מעדיפה לתת את האפשרות למחות. אולם, אם חופש הביטוי מנוצל לגזענות או לאמירות הפוגעות בצה"ל, אזי בהתאם להנחיותי ולהנחיות היועץ המשפטי לממשלה - אפשר לפתוח בחקירה, לעצור את המסיתים ולהביאם בפני שופט. אי אפשר להתעלם מהקוטביות הזו בציבור, בעיקר ברשתות החברתיות. המשטרה מזהה את חלקם של מי שעומדים מאחורי ההתבטאויות הקשות, ועוקבת אחריהם. עליה לשמור, שהם לא יממשו את הדברים שהתכוונו לעשות. אלה האיוונים המתאימים.

כשר לביטחון הפנים, מה בכוונתך לעשות כנגד גילויי ההזדהות עם ארגון דאעש, באינטרנט ומחוצה לו, כדי לאתר פעילים בישראל, ולסכל ניסיונות להקמת תאים של הארגון בישראל?

ארגון דאעש פועל היום בעיראק, בסוריה וגם על הגבול הטורקי. קיים אכן חשש שכוחותיו יגיעו גם לגבול ישראל. זהו ארגון המטיל פחד ומורא באזרחותו, ומנסה, באמצעות פעולות טרור, לקדם את מטרותיו. אינני מזלזל בו, למרות שהוא מונה רק כמה עשרות

צילום: חטיבת דובר משטרת-ישראל

אלפי אנשים. יש ללמוד אותו, לעקוב אחר פעילותו, ולראות שאיננו מתקרב אלינו. יש אנשים במדינת-ישראל, שאינם יהודים, שהצטרפו לארגון זה. ביקשתי לא לאפשר להם לחזור לישראל, ולשלול מהם את האזרחות. הם בודדים, ואני מקווה שמספרם לא יגדל. יש לפקוח עין, בעיקר בגבול הסורי, ולאפשר לקואליציה הבינלאומית המתגבשת לפעול כנגד ארגון זה באוויר ובקרקע.

לאחרונה מצטיירת תמונה עכורה במשטרת-ישראל בכל הקשור לטוהר השירות והשורות. האם התנהלות שכזו של קציני משטרה היא בעיניך מעילה באמון וכישלון? מהו המסר שלך, כשר הממונה על המשטרה, לקציני המשטרה ולשוטריה לאור הפרשות האחרונות?

אנחנו נוטים לשכוח, שבעבר היו במשטרה פרשיות שונות של טוהר מידות, מוסר ועבירות מין. בשנתיים האחרונות נושא זה עלה לסדר היום הציבורי, כי התופעה פקדה את הדרגים הבכירים של משטרת-ישראל. הדבר מעציב אותי. הפרשיות האלה פוגעות בתדמית המשטרה ומחלישות את אמון הציבור בה, שהרי המשטרה שואבת את כוחה מהציבור, שאותו היא משרתת. אינני מקבל התנהגות שכזו, ואני מגנה אותה, כמובן. מי שמועל באמון הציבור ובתפקידו כשוטר, תהא דרגתו בכירה ככל שתהא, מקומו לא צריך להיות במשטרה. אין כאן הנחות, ולא ניתן לטאטא זאת מתחת לשטיח. יש לבצע ניקיון טוטאלי. אין כאן פשרות. יש לעקור את התופעה, יש לדבר עליה ולטפל בה ללא סנטימנטים.

צילום: אור מני

מבצע "צוק איתן". האירועים הביטחוניים הבאים יהיו קשים יותר

◀ "במערכה האחרונה, משטרת-ישראל נתנה את המענה הנדרש בהתאם לאירועים הביטחוניים. בעתיד ניתקל בטיור פנים המשולב עם טיור מבחוץ, ולכך עלינו להיערך"

האם לאור תפקודו של מוקד 100 במחוז ש"י ביום חטיפת שלושת הנערים ורציחתם, נשקלת האפשרות לשנות את אופן הפעלתו?

עבודת מוקדי 100 של המשטרה נבחנת כל העת. לאחר חטיפת שלושת הנערים בגוש עציון ורציחתם, הגיש סגן המפכ"ל, ניצב ניסים מור, עבודה בנושא זה למפכ"ל, רב-ניצב יוחנן דנינו, שעיקרה - הקמת מוקד 100 ארצי (ולא מחוזי, כפי שקיים היום). אני חוזר ומדגיש, כי מוקד ארצי יקום אך ורק כאשר ישולבו בו כל גורמי ההצלה - משטרה, כיבוי אש ומד"א, בדיוק כפי שנעשה בארצות-הברית. שם, כל מי שמחייג את המספר 112 מגיע למוקד אחר, שבו נמצאים גורמי ההצלה, והוא שמפנה את הקריאה לטיפול המתאים של כל אחד מהם. אמנם נרשם שיפור בהפעלת מוקדי המשטרה, אך השינוי הדרמטי יהיה באיחודם של כל גורמי

ההצלה. בעקבות האירוע החמור שהיה במוקד 100 במחוז ש"י בעת חטיפת הנערים, ניתנו הנחיות והודחו מפקדים. בעניין זה חייבים לטפל טיפול שורש. אולם, המהלך צריך להיות שלם - יש להמשיך ולפתח את התכנית לקראת משל"ט ארצי לכלל גופי ההצלה, שיאויש באנשי מקצוע ויצויד בטכנולוגיה חדישה.

לקראת ראש השנה ויום כיפור מקובל לערוך "חשבון נפש". מה כולל חשבון הנפש שלך, כשר לביטחון הפנים? אלו משימות שהצבת לפניך עדיין זקוקות ל"דחיפה"?

אחת הרפורמות הגדולות שהיו במשרד לביטחון הפנים ואף במדינה עצמה היא הרפורמה במערך כיבוי והצלה. לצערי, רפורמה זו עדיין לא הצליחה להגיע במיטבה לידיעת הציבור. נערכו פעולות רבות במשרד לביטחון הפנים ובמשטרה לחיזוק הביטחון האישי של תושבי המגזר הערבי, הן בהגברת הנוכחות המשטרתית, הן באכיפה והן במבצעים לאיסוף נשק לא חוקי. למרות זאת, המגזר הערבי עדיין חושב שאנחנו לא עושים מספיק. קשה לפענח במגזר זה מקרי רצח. בנוסף, יש להדר את תחומי האחריות של צה"ל ושל משטרת-ישראל ולסכמם. יש לתקצב את תחום ביטחון הפנים בדיוק כפי שמתקצבים את תחום הביטחון. האויב אינו רק בגבולות המדינה אלא גם בתוכה - בפעילותם של ארגוני הפשיעה ובמספרן הגבוה של תאונות-הדרכים. לפיכך, יש להגביר את האכיפה בכבישים, לטפל באלימות בחברה ולהגביר את הביטחון האישי של האזרחים. אני עדיין אופטימי. ▶

כתבות עוינות, ששודרו במבצע "צוק איתן" בערוץ הטלוויזיה אל ג'זירה מאות פעמים, השפיעו על הציבור הערבי < בעוד שתחנות טלוויזיה ערביות אחרות הציגו תכניות בישול וסרטים, ערוץ זה שידר, למעשה, תעמולה של החמאס < מכיוון שמרבית הציבור הערבי נמצא בצד המתון, שידורים מעין אלו דוחקים אותו אל הקיר < מערך האזרחי, שיופקד על קיום משא ומתן ברמות שונות ובאופן שוטף עם המנהיגות הערבית המקומית, יסייע להשקיט את הרוחות ולהרגיען בשעת הצורך < דעה אישית

מגויס טוטאלית

< ד"ר מוטי זקן >

ראש דסק מיעוטים, המשרד לביטחון הפנים

הציג תמונות של ילדים הרוגים בזרועות הוריהם וגופות מושלכות ברחובות, והציג את חיילי צה"ל כרוצחי ילדים, כמחוללי שואה וטבח נגד הפלסטינים. אותן כתבות עוינות שודרו מאות פעמים במהלך היממה, ושירתו את מנהיגי חמאס. המילה "מוקואמה" (התנגדות) נשמעה בתכניות הערוץ שוב ושוב, וסיסמאות מלאות רגש והסתה שודרו כידיעות חדשותיות, כביכול. אולם, למעשה, זו הייתה תעמולה בשירות חמאס, ובעצם טלוויזיה של חמאס, ללא פילטרים. מידי פעם שודרו מירושלים, מתל-אביב ומנצרת "דיווחים" ו"ידיעות חדשותיות" מוטים מאוד נגד ישראל. כישראלי, שצפה בשידורי "אל-ג'זירה" מראשית המערכה, אני יכול להשוות

במהלך מבצע "צוק איתן" השתמש ארגון החמאס בשורה של אמצעי הסברה, ביניהם ערוצי הטלוויזיה "אל אקצא" ו"אל ג'זירה", אתרי אינטרנט, דפי פייסבוק ומסרונים, על מנת להעביר את מסריו. ערוץ "אל-ג'זירה" נהג במבצע זה כפי שנהג במלחמת לבנון השנייה (2006) ובמבצע "עופרת יצוקה" (ינואר 2009), והוא גרם נזק למדינת-ישראל. הערוץ משפיע על הציבור הערבי, ואחראי לתחושותיו הקשות באמצעות התעמולה העוינת סביב השעון, המשרתת באופן בלעדי את החמאס. בעוד שתחנות טלוויזיה ערביות אחרות הציגו במהלך מבצע "צוק איתן" תכניות בישול, סרטים וקליפים של מוסיקה, ערוץ זה "רקד על הדם",

דוחקים אל הקיר

מרבית הציבור הערבי נמצא בצד המתון. אירועים מסוג זה דוחקים אותו אל הקיר, והוא מחפש ביטחונות מהצר היהודי, מהממסד. חשוב לא רק מה אומרים הערבים, אלא לא פחות ואף יותר מה אומרים בכירים בממשלה על ההתרחשויות, מלים שעשויות למתן את הסכסוך, לרכך אותו ולצמצם את הקוטביות. לתזמון האירועים בחודש הרמדאן יש חשיבות רבה. את מקומם של המבוגרים, שמרביתם מסתגרים בבתיהם בשעות הצהריים בשל הצום, תופסים ביישובים הערבים ובצמתי הדרכים הצעירים, הנמצאים בחופשת הקיץ, ומביעים את מחאותיהם בזמנם הפנוי הרב העומד לרשותם. בני-הנוער והצעירים, עיקר המפגינים, משתמשים באופן אינטנסיבי ברשתות החברתיות.

את הנזק של "אל-ג'זירה" לנזק משמעותי שמחוללת יחידה צבאית של האויב, הנמצאת בתוך גבולות המדינה, שכן, תוצאות המבצע והלכי הרוח מושפעים מהתמונות הקשות, מהדיווחים ומהעמדות שהופצו בחסות הערוץ במהלך הלחימה. ראשי החמאס עצמם יושבים בבונקר תת-קרקעי, ומישראל שידרו להם כתבי "אל-ג'זירה" את הלכי הרוח בישראל, ותרגמו לערבית, באופן מילולי, את ההערכות ואת הפרשנויות, בצירוף כיתוביות בזמן אמת. הם נותנים בזמן אמת כלים למנהיגי החמאס.

ארבע מעטפות

קיימת השפעה של ארבע "מעטפות" על היחסים בין היהודים לערבים. על הגלובליזציה (הטכנולוגיה החדישה והרשתות

צילום: חטיבת דובר משטרת ישראל

זהו דור, שאינו זוכר את אירועי אוקטובר 2000, ופער הדורות בולט וחריף במגזר הערבי, אולי אף יותר מאשר במגזר היהודי.

מערך אזרחי

במידה שרמת האלימות במגזר הערבי תגבר, יש צורך להקים מערך אזרחי, שיופקד על קיום קשר עם המנהיגות המקומית של אוכלוסיית המיעוטים. הידרברותה של משטרת-ישראל עם ההנהגה הערבית היא נכונה, אבל האחריות העיקרית היא על הדרג האזרחי. על כן, על המערך האזרחי להיות מופקד, בין היתר, על קיום דו-שיח ברמות שונות ובאופן שוטף עם המנהיגות המקומית, הן בשגרה והן בעת צרה ומצוקה, ולסייע להשקית את הרוחות ולהרגיען בשעת הצורך, ביום פקודה. ▶

*סייעה בהכנת הכתבה גלית מלכה, דוברות המשרד לביטחון הפנים

החברתיות) ועל אירועי "האביב הערבי", שהוציאו את ה"שד" מהבקבוק, וחשפו, מחד, את רעיונות ה"דמוקרטיה", ומאידך את הזרמים האסלאמיים, אין לישראל אפשרות להשפיע, אולי במידה מועטה מאוד. לעומת זאת, יש לישראל אפשרות להשפיע על הסכסוך הישראלי - פלסטיני ועל הסכסוך הפנימי בין יהודים לערבים בישראל, שהפך לבוטה, למוחצן ולאגרסיבי. לצד היהודי יש יכולת השפעה על הרגעת הסכסוך הפנימי. רבים וטובים במגזר הערבי חושבים, כי השלטון, הממשלה והממסד הפקירו אותם למסיתים קיצוניים. אירועי "תג מחיר" ופשעי שנאה אקראיים ושרירותיים, כגון שריפת מסגדים, כתובות גרפיטי נגד ערבים וקריאות "מוות לערבים", גרמו לציבור הערבי לחוש, שהממסד מפקיר אותם. הנהגים הגדולים מהתסיסה הפוליטית נגד הערבים הם הגורמים הקיצוניים, המנצלים את המצב לעשיית נפשות.

ליצור את

« ענת בשן »

המשטרה נדרשה בעת הזו להילחם בשתי חזיתות - בזו שכנגד הפשיעה ובזו שבעורף « האם נפגעת פעילותה בחזית האחת בשל עיסוקה הרב בחזית האחרת? « והאם היא תדע, בימי השגרה, לשמור על תדמיתה העולה בעת חירום? « על תפקידה של המשטרה בעת מלחמה עם סגן מפכ"ל משטרת-ישראל, ניצב ניסים מור

צילום: חטיבת דובר משטרת ישראל

האיזונים

“ייעודה של המשטרה הוא, בין היתר, שמירה על הנפש ועל הרכוש, הן בתחומים הקשורים לסדר ציבורי, הן באלו הקשורים לפשיעה והן באלו הקשורים לביטחון, לא רק בעתות מלחמה אלא גם במצבי חירום אחרים כמו רעידת אדמה או אסון המוני. מלחמה היא אחד מהתרחישים השונים, שהמשטרה נערכת אליהם, כך ניצב ניסים מור, סגן מפקד ל משטרת-ישראל. לדבריו, אין זה אומר, שאם מתנהלת מערכה ביטחונית, המשטרה מפסיקה לעסוק בפעילויותיה הקלאסיות. אמנם נרשמה במהלך מבצע “צוק איתן” ירידה מסוימת בעיסוק בפשיעה, אך עם זאת, יחידות

בשנים האחרונות, האיזונים על העורף, בעיקר בהיבט הביטחוני, גדולים מבעבר. אם פעם נערכו מלחמות בגבולות, הרי שהיום, הקרב נערך בעורף באמצעות ירי טילים, רקטות ופצצות מרגמה. במציאות זו, למשטרה יש חלק משמעותי מאוד בפיקוד על האירועים, ובפריסת כוחות רחבה במוקדים רבים. ככל העימותים הצבאיים האחרונים, וכמובן במבצע “צוק איתן”, פעלה המשטרה בכל הזירות, והביאה לידי ביטוי את היתרון היחסי שלה. לצד פעילותה השוטפת כנגד הפשיעה, המערכה בעזה חייבה את המשטרה גם להיערך במישורים, שאינם מנת חלקה בימים כתיקונם.

גדולה יותר, שכן היא יכולה להכיל את האירוע, ולא לאפשר לו להתדרדר ולהחמיר.

גם השיח הציבורי, במיוחד ברשתות החברתיות, נעשה במהלך ימי הלחימה בוטה ואלים יותר. לפי ניצב ניסים מור, המשטרה פעלה באמצעות הסיגנט באופן מהיר ביותר, ונפתחו חמישים תיקים פליליים כנגד המסיתים ברשת האינטרנט.

סיכנו את חייהם

בתקופות של פיגועי הטרור, השוטרים עבדו לאורך זמן במתכונת שלדית (משמרות בנות שתיים-עשרה שעות כל אחת), וכך גם במערכה האחרונה. במהלך כחודשיים, מתחילת מבצע "שובו אחים", מיד לאחר חטיפת שלושת הנערים, ועד לסיומו של מבצע "צוק איתן", השוטרים פעלו במגוון רחב של משימות, ותגברו את הכוחות המקומיים בהר הבית, בדרום הארץ ובמרכז. שוטרים רבים סיכנו את חייהם כדי להציל חיים, וגילו אומץ לב רב. רבים מביניהם אף התנדבו לעבוד שעות רבות מעבר לשעות הפעילות שלהם. "השוטרים פעלו במצב לא פשוט, שכן הם דאגו לבני-משפחותיהם, שלעתים נאלצו להתפנות מבתיהם בשל הפעילות הביטחונית", מציין ניצב ניסים מור. "אגף משאבי אנוש גילה יוזמה רחבה, וערך פעילויות פנאי למשפחות השוטרים, כדי להקל, ולו במעט, על השוטרים עצמם, מתוך הבנה, שעליהם להימצא בעבודתם שעות רבות יותר מהרגיל, ולעתים להרחיק למקומות נוספים ברחבי הארץ, קילומטרים רבים ממקומות מגוריהם".

פער גדול

בתקופות חירום, כאשר המשטרה עסוקה יותר בביטחון הפנים, השוטר נתפס בעיני הציבור כמושיע וכמציל. אז עולה קרנה של המשטרה. "קיים פער בין פעילותה של משטרת-ישראל בעת רגיעה לבין דרך תפיסתה בעיני הציבור", קובע ניצב ניסים מור. "במצבי חירום, תדמיתה של המשטרה עולה, כי היא עוסקת באירועים ביטחוניים ובהצלת חיים. כשהמשטרה פועלת בכוח גדול, יכולתה לתת מענה לאירועים טובה יותר. עובדה זו באה לידי ביטוי בכל המבצעים בעשור האחרון - בהתנתקות, במלחמת לבנון השנייה, במבצע עופרת יצוקה, במבצע עמוד ענן ובמבצע הנוכחי. וכאז כן עתה - לשוטרים נערכה הכנה מנטאלית, הם תודרכו כראוי, והיה פיקוח טוב יותר על הנעשה. השאיפה היא, שבימי השגרה, שבהם השוטרים פועלים במקדים, בניידות ובמשרדי החקירות, הם יתנהלו באותה מקצועיות ובאותה רמה של שירות כפי שהם מתנהלים בעת חירום. היום אף ניתן לזהות מגמה של עלייה ברמת האמון של הציבור במשטרה וברמת השירות, שהיא מעניקה לאזרח".

מסוימות, כמו יחידות החקירה הארציות, ממשיכות בפעילויותיהן ובמשימותיהן מול יעדיהן ומול ארגוני הפשיעה. פועל יוצר מכך הוא, שחלקן במאמץ הביטחוני הוא קטן יותר מזה של תחנות המשטרה, הנמצאות במוקדי הפעילות הביטחונית. "יש לזכור", מוסיף ניצב ניסים מור, "שלמשטרה יש מגוון רחב של משימות, ועליה לדעת לעשות את האיזונים הנדרשים, כדי לתת מענה לצרכים המתפתחים ברגע נתון".

הטיפול בעורף בעת נפילת רקטות, שבמהלכו יש לאתר את מקום הנפילה, לבודד את האזור, ולדאוג לפתיחת צירי תנועה לשם פינוי הנפגעים, מסיט את המשטרה מעבודתה היומיומית, ומחייב אותה לתגבר את כוחותיה באזורים מסוימים, על חשבון אזורים אחרים. "נכון הוא, שבמצב מלחמה האנשים נמצאים זמן רב יותר בבתיהם, אולם הפשיעה אינה נעצרת במצבי חירום, והעבריינים אינם 'עושים הנחות' בעתות שכאלה", מדגיש ניצב ניסים מור. "יש להגן על בתיהם של אנשים, שעזבו אותם בשל מצב החירום, ועברו לאזורים אחרים, ויש להגן על מקומות שנפרצו, כתוצאה

“במבצע 'צוק איתן' אפשרה משטרת-ישראל לאנשים למחות ולהביע את עמדתם ואת דעתם, אך גם ידעה להגבילם בשל סכנות ביטחוניות”

מפיצוץ, והרכוש שבהם נתון לאפשרות של ביזה. לכן, השוטר בתקופה שכזו ממלא בדיוק את ייעודה של המשטרה - הגנה על הנפש ועל הרכוש. במקביל, המשטרה גם נערכת למניעת פיגועי טרור, ומגבירה את נוכחותה בשטח".

הפרות הסדר הציבורי בתקופות שכאלה עולות, בדרך-כלל, מדרגה. במהלך מבצע "צוק איתן" קיימו ערביי ישראל, ארגוני שמאל וארגונים אחרים הפגנות מחאה, וגרמו להפרות סדר. למשטרה, בטיפול בתחום זה, אחריות בלעדית. "משטרת-ישראל אפשרה לאנשים למחות ולהביע את עמדתם ואת דעתם, אך גם ידעה להגבילם בשל סכנות ביטחוניות", מציין ניצב ניסים מור. "כאחד מלקחי ועדת אור, המשטרה נערכת מבעוד מועד למצבי חירום, יוצרת קשר עם האוכלוסייה, ומנהלת דו-שיח עם מגזרים שונים במהלך כל השנה. לפיכך, לא גלשו האירועים, שהיו במהלך מבצע 'צוק איתן', מהרמה המקומית לרמה כלל ארצית. הודות לדו-שיח זה, יכולתה של משטרת-ישראל לאשר אירועי מחאה

תמונת מצב

◀ אורית שמיר-שמואל ▶

דוברות המשרד לביטחון הפנים

מבצע "צוק איתן" הבהיר גם הפעם את חשיבותו של מערך ביטחון הפנים
 ב"מערכה מתגלגלת" ◀ הפעלת מערך החירום ופתיחתם של מרכז
 המידע המבצעי, של המטה לרציפות תפקודית ושל מטה תקשורת והסברה
 בחירום אפשרו לגבש תמונת מצב ביטחונית עדכנית ◀ תמונת מצב זו
 סייעה במימוש אחריותו של המשרד לביטחון הפנים למתן מענה הולם
 לאירועים בעורף ◀ על היערכות ראויה, אורך נשימה והתמדה ◀◀

שירותות בתי-הסוהר ואנשי מקצוע נוספים. מערך החירום הופעל, לראשונה, במבצע 'צוק איתן' ברציפות, לאורך כל שעות היממה, וכלל עובדי המשרד לביטחון הפנים, שלקחו בו חלק, הוכיחו אורך נשימה, התמדה ומסירות."

תמונה אינטגרטיבית

האירועים שהובילו למבצע "צוק איתן" החלו בחטיפתם של שלושת הנערים היהודים בגוש עזיון וברציחתם, ובהמשך - גררה רציחתו של הנער משועפט הפרות סדר חמורות ועימותים עם אנשי משטרה במזרח ירושלים ובעוטף ירושלים. ככל שהמערכה בעזה התקדמה והתעצמה, היה ברור, שיהיו לה השלכות על היקף ירי הרקטות לעבר מדינת-ישראל, ועל התגברות הפוטנציאל לאירועי הפרות

גם במצבים, שבהם האחריות על האירוע מוטלת על שר הביטחון ועל צה"ל, המשרד לביטחון הפנים וזרועותיו ממשיכים למלא את המשימות שבתחום אחריותם גם בשטחים שבאחריות צה"ל

האיומים והתרחישים, שעומדים לפתחה של מדינת-ישראל, מציבים בפניה אתגרים רבים ומורכבים, המחייבים היערכות ראויה, על מנת להבטיח את החוסן הלאומי. המשרד לביטחון הפנים נדרש לגבש מענה הולם לאירועים השונים, לאור תרחיש הייחוס לעורף האזרחי. לפיכך, פועל המשרד לשיפור מוכנותו לחירום, ולהתאמת יכולותיו לאחריות המוטלת עליו. המשרד נושא באחריות כוללת על ביטחון הפנים במדינה - ביטחון הנפש והרכוש, שמירה על

הסדר הציבורי ועל צירי תנועה פנויים, מניעת פעולות טירור וסיכולן. גם במצבים, שבהם האחריות על האירוע מוטלת על שר הביטחון ועל צה"ל, המשרד וזרועותיו ממשיכים למלא את המשימות שבתחום אחריותם גם בשטחים שבאחריות צה"ל, בשל נוכחותם בשטח של המגיבים הראשונים (שוטרים ולוחמי האש). עם תחילתו של מבצע "שוכו אחים", לאחר חטיפתם של שלושת הנערים בגוש עזיון ורציחתם, הופעל מערך החירום של המשרד, ונפתח מרכז המידע המבצעי (מ"מ) בירושלים, על מנת לספק לשר לביטחון הפנים תמונת מצב ביטחונית כוללת, עדכנית ומהימנה, ולסייע בידיו לממש את אחריותו. בנוסף, הופעלו המטה לרציפות תפקודית, מטה תקשורת, מידע והסברה בחירום והדסק לענייני מיעוטים, שאוישו בעת החירום על-ידי העובדים המשובצים בהם, ברשות החירום הלאומית ובצוות חשיבה ומטה תקשורת. "על מנת להבטיח תהליכי עבודה סדורים, שיובילו לשיפור המוכנות לחירום, הוקם לפני כשנתיים במשרד לביטחון הפנים אגף החירום", אומר תת-ניצב (בדימוס) חיים כהן, ראש אגף בכיר לחירום. "במהלך תקופה זו, נבנה ומוסד, באופן שיטתי, מערך החירום, ושוכנו בו גם גמלאי משטרת-ישראל, גמלאי

סדר ולאירועי טירור בארץ. "לאור האתגרים הרבים, שניצבו בפני הממשלה ובפני המשרד לביטחון הפנים, גובשה מידי יום תמונה אינטגרטיבית, שכללה,

בין היתר, היבטים מבצעים-מדיניים, היבטים תקשורתיים, היבטים של חזית ועורף והלכי רוח בעולם הערבי. אלו היוו בסיס לתהליכי חשיבה, לשם גיבוש מדיניות", מציין תנ"ץ (בדימוס) חיים כהן, ומוסיף, כי מערך החירום נקט סדרה של פעולות עוד טרם החל מבצע "צוק איתן", על מנת לשפר את מוכנותו של המשרד לביטחון הפנים למצב אפשרי של מלחמה או של עימות צבאי מוגבל. המשרד קיים השתלמות ייעודית בנושא מלחמה וטירור, שכללה דיוני שולחן עגול ומשחקי מנהלים (מש"מ) בשיתוף משרדי הממשלה הרלוונטים. "עם תחילתו של מבצע 'צוק איתן', התקיים נוהל סדור של מעבר משגרה לחירום, שכלל

ובסיועם של משטרת-ישראל ושל שירות בתי-הסוהר לצה"ל ולשב"כ, הן במודיעין והן בחקירות. כל אלה סייעו להתמודדות, ברגעי האמת, עם הפרות הסדר ועם איומי הטרור.

מענה משולב

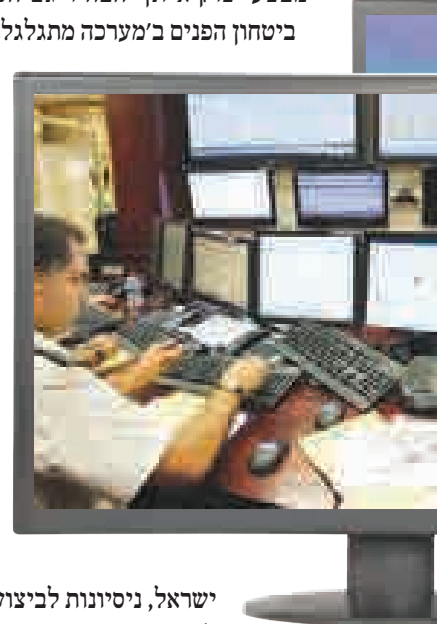
המערכה, לדברי ניסים טוויטו, המחישה פעם נוספת עד כמה חשובים שיתוף הפעולה והמענה המשולב בין המגיבים הראשוניים. "לאור הלקחים שהופקו מתפקודם של גופי החירום במלחמת לבנון השנייה ובאסון הכרמל, מובילה משטרת-ישראל בשנים האחרונות אסטרטגיה של שיתוף פעולה מקצועי בכל הרמות בינה לבין פיקוד העורף וליתר גופי החירום וההצלה, לרבות הקפדה על ביצועם של תרגילים משותפים", מדגיש ניסים טוויטו. "המר"מ נפתח מיד עם תחילתו של מבצע 'שובו אחים', והופעל באופן רצוף שבעים ושישה ימים, עד תום מבצע 'צוק

תדרוך מנהלים בראשות מנכ"ל המשרד, רותם פלג, ובהשתתפות חיים נודלמן, מנהל הערכות לחירום. בהמשך הוצאו על-ידי משק לשעת חירום צווי גיוס ל'מגויסי החוץ' באמצעות משרד הכלכלה. במקביל, הוכנו במשרד תכניות לשיבוץ עובדים במכלולים השונים. מטח תקשורת מידע והסברה בחירום, שבמשרד לביטחון הפנים, גיבש, מידי יום, במהלך המבצע תמונת מצב תקשורתית אודות הנושאים המרכזיים, שעל סדר היום הציבורי בארץ ובעולם, בכל הקשור לאירועי החירום שהתרחשו. פיקוד העורף היה אחראי על מתן הנחיות לציבור, ומטה תקשורת, מידע והסברה פעל להעברת מידע חיוני לציבור, לשם הגברת עירנותו למפגעים ביטחוניים, וכדי לספק לו מידע חיוני בנושאים שבאחריות המשרד. בנוסף, פעל המטה למתן הנחיות פיקוד העורף להתגוננות בשפות שונות, והפיץ אותן לרכזים בתכניות הקהילה של המשרד ולרשתות החברתיות.

מערכה מתגלגלת

"מבצע 'צוק איתן' הבהיר גם הפעם את חשיבותו של מערך ביטחון הפנים ב'מערכה מתגלגלת'. משטרת-ישראל, שהובילה

את המענה המשולב להצלת חיים באתרי נפילות הרקטות, נערכה גם לשמירת הסדר הציבורי ולמניעת פיגועי טרור בכל חלקי הארץ", מציין ניסים טוויטו, ראש תחום חירום וכיבוי אש במשרד לביטחון הפנים. ואכן, מניתוח המערכה עולה, כי בזירת הפנים, התמודדו הזרועות השונות של המשרד והמשרד עצמו עם מספר אתגרים, ביניהם ירי תלול מסלול לעבר שטחי מדינת-

ישראל, ניסיונות לביצוע פיגועי ראוה בעורף, פשיעה לאומנית ופשעי שנאה (בין יהודים לערבים). הפגנות רבות משתתפים בעד המבצע ונגדו, והפרות סדר בזירות רחבות, בעיקר במזרח ירושלים וביהודה ושומרון.

"כבר בתחילת מבצע 'שובו אחים' הגדיר השר לביטחון הפנים לזרועות השונות של המשרד את התכלית האסטרטגית, ולכל אורך המבצע היא הותאמה למציאות המתפתחת", מדגיש ניסים טוויטו, ומוסיף, שאחת הסיבות למענה הראוי שניתן, נעוצה בריכוז המאמץ המבצעי והמודיעיני, בהיערכות להפרות סדר רחבות היקף ולתרחישי הסלמה גם בעורף, בהתמודדות עם הפשיעה הלאומנית

◀ מידי יום גובשה במר"מ תמונה אינטגרטיבית, שכללה היבטים מבצעים-מדיניים, היבטים תקשורתיים, היבטים של חזית ועורף והלכי רוח בעולם הערבי, שהיוו בסיס לתהליכי חשיבה, לשם גיבוש מדיניות כוללת

איתן'. תמונת המצב שהתגבשה, נבנתה על בסיס תמונת מצב שהתקבלה ממר"מ, ועל בסיסה של תמונת המצב, שהתגבשה על-ידי המזכיר הבטחוני של השר, תת-ניצב יורם אוהיון. תמונה זו היוותה מרכיב מהותי בבניית תמונת מצב כוללת - מודיעינית ומבצעית - וסייעה במימוש האחריות הכוללת של המשרד לביטחון הפנים בעת חירום".

לדברי אליעזר רוזנבאום, המשנה למנכ"ל המשרד לביטחון הפנים, ההכנות למצבי חירום שונים, שערך המשרד לאורך השנים, תרמו רבות לעבודה המקצועית הממושכת שנדרשה במבצע 'צוק איתן', והמסקנות שהופקו ייושמו בזמן הקרוב, ויביאו לשיפור הכשירות המבצעית. ▶

אומרים ש...

ד"ר טל פבל

ראש התכנית ללימודי פשיעה קיברנטית
אוניברסיטת אריאל

שמועות היו מאז ומעולם, אולם העידן המקוון, המייעל תקשורת באשר היא ומפשט אותה, מקל על תהליך הפצתן. זאת, בעיקר, בשל אופיו של המרחב האינטרנטי, שבו המידע מגיע באופן מיידי וללא כל צורך בגורם מצנזר ומתווך בין אדם לאדם, יהא אשר יהא מיקומו הפיזי.

מבצע "צוק איתן" הדגים את מקומן של הרשתות החברתיות והטלפונים הסלולאריים, בעיקר הווסטאפ, ככלי להעברת מידע, בכללו חומרי תעמולה ודיסאינפורמציה מכוונת מטעם בעלי עניין. זאת, לצד היותם אמצעי להבעת רחשי הלב של המשתמשים באינטרנט בישראל, בעזה, ברשות הפלסטינית, ברחבי העולם המוסלמי ובזה הרחב.

כמו באירועי משבר קודמים, גם לאחרונה שימשו הרשתות החברתיות זרז להסרת חסמים רגשיים שונים, ופורסמו בהן

הרשתות החברתיות והווסטאפ היו במהלך מבצע "צוק איתן" לא רק בסיס להסתה ולמחאה, אלא גם להפצתן של שמועות ❀ ואלו, בעידן האינטרנטי, ממוקדות ומגיעות מהמקור ללא עיוות המסר ❀ אין כל אפשרות לצנזר אותן, אך אין גם מי שיבקר אותן ❀ על "אגדות אורבאניות" ושמועות בעידן התקשורת החדשה

חפץ לקחת חלק בעשייה התקשורתית, להיות "יודע דבר" ו"מקורב" לחדשות, עד כדי יצירתן בפועל. לעומתו, לגורמי חוץ, אויבי המדינה ודורשי רעתה, יש עניין ממשי ביצירת השמועה (בין אם במשלוח הודעה למכותב בודד ובין אם בהפצתה בקרב קבוצה של משתמשים), כדי ליצור פאניקה, חוסר אמון ודמורליזציה בקרב מקבל השמועה - הציבור שבעורף. ברכות מהשמועות, שהופצו במהלך מבצע "שובו אחים" ומבצע "צוק איתן" - בין אם מפיץ השמועה היה גורם מבית ובין אם היה אויב חיצוני - ניתן היה להיווכח בגרעין של אמת עטוף בדיסאינפורמציה. ככל שגרעין האמת הוא אמין ומבוסס יותר, היכולת לקבל את רכיב הדיסאינפורמציה של השמועה היא קלה יותר.

אגדה אורבאנית

במהלך מבצע "צוק איתן" ההתמודדות עם השמועות החלה באכיפה (שבמסגרתה דווח על מעצר חיילים, שנטען כנגדם, כי עמדו מאחורי הפצת אחת מהשמועות), ונמשכה בפעילות מקוונת ברשתות החברתיות, שקראה להגברת המודעות לסכנות, הטמונות בהפצתן של שמועות ולהסתמכות על מידע לא מבוסס, ובניסיונות מסוימים של התקשורת להילחם בהן ולהזימן, גם אם בצורה עמומה.

בסיומו של המבצע, נרגעה הפצתן של השמועות המקוונות, אולם אלו קיימות תמיד, כמעשה שבשגרה, גם אם כ"אגדות אורבאניות". על כן, חובה בכל עת לגלות אחריות אישית, ולהימנע מצריכת מידע לא מבוסס והעברתו הלאה, בין אם כשמועה ובין אם כ"אגדה אורבאנית", בעת שגרה, ובזמן חירום. זאת, כדי שלא יקרו בעתיד מקרים דוגמת אלו שאירעו במהלך מבצע "צוק איתן" - קבלת מידע בווסטאפ על מותו של בן-משפחה, והפצת שמו של קצין צה"ל, אשר לכאורה, היה בין ההרוגים במבצע, כאשר בפועל הוא נפצע. ❀

הודעות שנאה והסתה מימין ומשמאל. הרשתות החברתיות והטלפונים הסלולאריים הם הכלי המייצג בצורה מוחלטת את הביטוי "מדברים מהשטח".

באמצעותם יכולים כיום המשתמשים לתקשר ביניהם בצורה מיידית, ישירה, חסרת גבולות פיזיים ותוך אנונימיות יחסית. מרחב זה מאפשר, בין היתר, יצירת מחאות חברתיות ותקשורת ישירה בין האזרח לבין נבחרי צורה מקוונת. עם זאת, הרשתות החברתיות והווסטאפ שימשו במהלך מבצע "צוק איתן" בסיס לא רק לפרסום הסתה ומחאה אלא גם להפצת שמועות מסוגים שונים. בעוצמתן של השמועות המקוונות ניתן היה להיווכח באירוע חטיפת שלושת הנערים בגוש עציון, שבגיננו החל מבצע "שובו אחים". העיסוק התקשורתי החל ברשתות החברתיות שעות רבות לפני שפורסם מידע רשמי, הן לגבי דבר החטיפה והן לגבי מציאת גופותיהם של הנערים.

אין ספק, כי שמועות קיימות הן בעתות שגרה והן בזמן חירום, אולם הן מופצות ביתר שאת בעת משבר וחירום, ככל הנראה בשל הצורך המתמיד במידע באירועים שכאלה (על כך יעידו גם האולפנים הפתוחים במהלך מרבית שעות היום, בכל ערוצי החדשות ברשתות הטלוויזיה במשך כל ימי מבצע "צוק איתן").

אחד מול רבים

השמועות - דרכן להתפתח, אולם, בעידן האינטרנטי הן ממוקדות, אינן מתפתחות, ומגיעות מהמקור ללא עיוות המסר. התקשורת החדשה (האינטרנט, הרשתות החברתיות והטלפונים הניידים) כבר אינה תקשורת של "אחד מול אחד" אלא תקשורת של "אחד מול רבים". בעוד שבעידן התקשורת הישנה השמועה לא הייתה ישירה, והצנזורה אסרה במקרים מסוימים לפרסם את המידע שבה, הרי שבעידן הנוכחי, מחד, אין כל אפשרות לצנזר את המידע, שהרי הוא מגיע היישר אל הצרכן הסופי - למחשב, לחשבון הפייסבוק או לטלפון הנייד, ומאידך, אין גם כל גורם שיבקר את המתפרסם. לכן, המשתמשים עצמם צריכים להיות אלו שיבקרו אותו, ויתנו עליו את דעתם.

הגורם האפשרי להפצת השמועה יכול להיות גורם מבית, אשר

הערת המערכת: הכתבה מפורסמת באדיבות עמותת אשנב שזכויות היוצרים שייכות לה <http://eshnac.org.il>

"ירושנה"

מחקרים מצביעים על הקשר שבין מדינות, הנמצאות במצב מלחמה, לבין עבירות אלימות קשות המאפיינת אותן ◀ בישראל, אחרי מלחמת ששת הימים, חלה עלייה ניכרת בעבירות הרכוש, ואילו אחרי מלחמת יום כיפור חלה עלייה משמעותית בעבירות רצח ואלימות ◀ על מתחים ביטחוניים והשפעתם על הפשיעה בישראל

ניצב-משנה (בדימוס) ד"ר סוזי בן ברוך

האוניברסיטה העברית, מכללת בית-ברל

◀ במהלך מבצע "צוק איתן" הפגין העורף לכידות חברתית גבוהה, שבאה לידי ביטוי במחוות מרגשות. אולם, העבריינים, אשר בחרו בפשיעה כמקצוע - האם הם ניצלו את המתח הביטחוני וכיצעו עבירות? האם מתח ביטחוני כזה מביא אחריו פרץ עבירות קשות, כדוגמת זה שהיה לאחר מלחמת יום כיפור, או נהפוך הוא - מביא, דווקא, להמשך פרץ של אהבת הזולת וחיבוק הלוחמים? לפני כמאתיים שנה, במגמה להקיש מנתוני הסטטיסטיקה הפלילית על רמת המוסר בחברה, החלה ההתעניינות התיאורטית והיישומית בנושא מדידת הפשיעה ובחינת מגמותיה. עם הקמתם של כוחות משטרה לאומיים בבריטניה בשנת 1829, הופצו שנים-עשר עקרונות השיטור המודרני, שהביאו לשינוי פרדיגמתי בכל הקשור למבנה המשטרה, ליעדיה ולמטרות קיומה. שניים מעקרונות אלו מתייחסים למשטרה כגורם יחיד להיעדר פשיעה ולחשיבות מדידת עשייתה. הדרישה להפצת מידע על הפשיעה הובילה לכימות, ולהשוואתם, לאורך שנים, של מספר כתבי האישום המוגשים לבתי-המשפט, ולאחר

של המלחמה

ביותר כיום הוא הפשיעה האלימה. מחקרים מצביעים על קשר חיובי בין מדינות, הנמצאות במצב מלחמה, לבין עבירות קשות של פשיעה אלימה המאפיינת אותן. קשר כזה נמצא גם במדינות שבהן קיימים מתחים חברתיים, אתניים או פוליטיים. מבט על מגמות הפשיעה בישראל לאורך כששים וששנים מצביע על מגמת יציבות. מבט מעמיק יותר מחלק את שיעורי הפשיעה ואת מגמותיה לתקופות ולמאפיינים שונים. יש המתמייחים לממצא, הקושר בין סכסוך מדיני לתופעת פשיעה, ומציינים, שכל אחת מנקודות השיא בסכסוך הישראלי-ערבי לוותה בעלייה ברמת התוקפנות בחברה הישראלית.

רף גבוה

לפי נתוני המשטרה, אחרי מלחמת ששת הימים (1967) חלה עלייה ניכרת בעבירות הרכוש, ואילו אחרי מלחמת יום כיפור (1973)

מכן גם הביאו להשוואת נתוני המשטרה, במגמה להקיש מהם על רמת המוסר החברתית. כיום, אנשי המחקר התיאורטי מחפשים את הקשר בין תופעות הפשיעה לבין משתנים המעורבים בפשיעה (שינויים חברתיים ומצביים העוברים על החברה), ואילו אנשי השדה, העוסקים ביישום מדיניות בקרב גורמי האכיפה (משטרה, פרקליטות, בתי-משפט), מתמקדים, בעיקר, במדידת היקף הפשיעה ככלי להערכת תפקוד מערכת אכיפת החוק, ובניבוי מגמות עברייניות עתידיות. שינויים כלכליים משמעותיים, אינפלציה ואבטלה, מאבק בטירור לצד משבר כלכלי ומיתון, מתן העדפה לתקציבי ביטחון על חשבון תקציבי חברה וחינוך, כולם מהווים נדבך נוסף למרכיב הביטחוני, המשפיע על מגמות הפשיעה בישראל לאורך השנים. סוגי הפשיעה, בעיקר עבירות רכוש, אלימות, גניבות רכב ועבירות מרמה, התפתחו מאז קום המדינה, אולם סוג הפשיעה המדאיג

צילום: חטיבת דוברי משטרה-ישראל

אילוסטרציה

מאז האינתיפאדה הראשונה הפשיעה האלימה שומרת על מקומה ועל "בכירותה"

◀ לא רק בתקופת מלחמות, אלא גם בתקופת האינתיפאדה הראשונה ובתקופת האינתיפאדה השנייה, הצביעו נתוני המשטרה על מתאם חיובי בין שיעורי הרצח על רקע פלילי להרג על רקע בטחוני

חלה עלייה משמעותית בעבירות רצח ואלומות כנגד חיי אדם. מאז 1948 ועד 1976 חלה עלייה עקבית במרבית העבירות, למעט בשנת 1973, שלקראת סופה פרצה מלחמת יום כיפור. במלחמה כמו זו, המעמידה את הציבור הישראלי בפני סכנה קיומית קשה, רמת הלכידות החברתית והסולידריות עולה לרף גבוה במיוחד. בימיה הראשונים של מלחמת יום כיפור חלה ירידה בשיעורי הפשיעה האלימה, אולם, החל מהיום השלושה-עשר למלחמה, הנתונים מצביעים על עלייה בכל סוגי הפשיעה. החוקרים מתייחסים למלחמה זו במיוחד בשל היותה המלחמה הבין-מדינתית האחרונה, שלאחריה נערכו מלחמות מינוריות, יחסית, כהתמודדות עם ארגוני טרור. בתקופה שלפני הלחימה ובעת הלחימה מתקיימת לכידות חברתית גבוהה, המדכאת התנהגות אנטי חברתית נוכח איום קיומי חיצוני. יש גם הרואים ב"קולקטיב הישראלי" הייחודי כמדכא התנהגות אנטי חברתית לרמות נמוכות. לעומתם, יש הגורסים, שתקופת הלחימה מהווה מעין "מצע מכין" לשינוי התנהגותי-חברתי, ושבתקופה, שבה קיימת עלייה בעבירות אלימות על רקע ביטחוני, יעלה שיעור האלימות על רקע פלילי (שכן האלימות נתפסת כגורם לפתרון בעיות). לאחר היום השלושה-עשר במלחמת יום כיפור, רף הפשיעה חזר לערכים שלפני המלחמה. זאת, הן בשל משבר האמון בין החברה הישראלית להנהגתה, הן בשל ההנחה, שעלייה בהתנהגויות עברייניות, בעיקר אלה הקשורות באלימות, היא "ירושטה" של המלחמה והן בשל פרדיגמת הניכור. הווה אומר – בעת מלחמה, העבריינים בחברה חשים מנותקים מהחברה שבה

אלוסטריציה

הם חיים ומערכיה, ותחושת הניכור לא מייצרת בקרבם סולידריות ולכידות חברתית. בעת משבר, העובדה, שעבריינים מועדים לא נקראים למילואים, ולא חשים שותפים במאמץ המלחמתי, מוסיפה להיעדר הזדהותם ולניסיונם "להמשיך לעבוד".

עלייה באלימות

מאז מלחמת יום כיפור נלחמה ונלחמת מדינת-ישראל נגד ארגוני טרור ולא נגד מדינות. לחימה זו – שהתמקדה לרוב בצפון הארץ (מלחמת שלום הגליל, מלחמת לבנון השנייה וההתשה המתמשכת בין שתי אלה) או בדרומה (ארבע-עשרה שנים של התשה מתמשכת – מבצע עופרת יצוקה, מבצע עמוד ענן ומבצע צוק איתן) – שיקפה פחות לכידות חברתית וסולידריות כלל ארצית. מלחמת שלום הגליל ומלחמת לבנון השנייה יצרו תחושה ש"זו מלחמה של צפון הארץ", בה בשעה, ששאר אזרחי ישראל המשיכו בשגרתם. מאז סבלו ישובי הדרום שנים רבות של טרור. סוג זה של לחימה אינו משפיע באופן משמעותי על מגמת הפשיעה, חוץ מאשר עלייה במספר עבירות האלימות החמורה. הדבר מצביע שוב על הקשר שבין מדינות, הנמצאות במצב מלחמה, לבין ביצועה של פשיעה אלימה. לא רק בתקופת מלחמות אלא גם בתקופת האינתיפאדה הראשונה (1987) ובתקופת האינתיפאדה השנייה (2000), הצביעו נתוני המשטרה על מתאם חיובי בין שיעורי הרצח על רקע פלילי להרג

אילוסטרציה

צילום: חטיבת דובר משטרת ישראל

בעת משבר עברניים מועדים לא חשים שותפים למאמץ המלחמתי והם "ממשיכים לעבוד"

הרכוש. זאת, בגלל הפער שבין החלום האמריקאי למציאות, אשר גורם לפרט לאתר דרכים לא חוקיות להגשמת חלומו. ואכן, משנת 1951 ועד היום חלה עלייה משמעותית בתחום עבירות המרמה. ממצאים אלה אושרו גם במחקרי המשך, אשר מסקנותיהם מצביעות על קשר הפוך – ככל שרמת החיים יורדת, כך עולה רמת הפשיעה (גם בקרב השכבה החברתית הגבוהה, בשל סירובה לרדת מרמת ההכנסה הגבוהה שהורגלה אליה). גם לעלייתם ארצה של עולים רבים נמצא קשר חיובי באשר להשפעתה על הפשיעה. החוקרים רואים בהגירה מצב "מעורר פשיעה", בשל התנגשות תרבויות ואזורי דמדומים מעורפלים בין חדש לישן.

*

לאורך השנים, מגמות הפשיעה בישראל יציבות, אך במבט על סוגי הפשיעה עולה, כי רוח הזמן והקידום הטכנולוגי המואץ "מייצרים" פשיעה חדשה (גניבות רכב, עבירות מחשב) ו"מאבדים", פשיעה מסוגים האופייניים לתקופות קודמות (גניבות חקלאיות). למרות זאת, הפשיעה האלימה, מאז האינתיפאדה הראשונה והתגברותה בזו השנייה, שומרת על מקומה ועל "בכירותה".

רשימת המקורות, שעליהם מתבססת הכתבה, מצויה במערכת

יש הגורסים, שתקופת הלחימה מהווה מעין "מצע מכין" לשינוי התנהגותי-חברתי, ושבתקופה, שבה קיימת עלייה בעבירות אלימות על רקע ביטחוני, יעלה שיעור האלימות על רקע פלילי

על רקע ביטחוני. יש הרואים באינתיפאדה הראשונה את נקודת המפנה המשמעותית בעלייה בשיעורי אלימות בכלל, כולל אלימות במשפחה, עלייה שלא נרגעה עד היום.

החלום האמריקאי

חקירת הקשר בין מצב כלכלי לפשיעה מצביעה על קשר חיובי בין שיפור כלכלי במשק ורמת חיים גבוהה לבין עבירות רכוש ומרמה. ככל שרמת החיים עולה, כך עולה מספרן של עבירות

אנשי הכישלון

הם נכשלו בעולם הנורמטיבי וגם בעולם העבריינות הקלאסי < מבחינתם, מתחם התחנה המרכזית הישנה בתל-אביב מסמל מקום סוטה, שבו צורכים סמים, ישנים על המדרכות ועוסקים בזנות < הזונות הטרנסיות שולטות שם באופן בלתי מעורער < הזונות הנשים מכורות לסמים קשים, נמצאות בתחתית ההירארכיה, וחשופות לאלימות יומיומית < ייתכן, שהחולי כבר גדול כל כך, שלא ניתן יהיה לגמול את כולם מהזנות ומהסמים < מסמך

«ד"ר חגית בוני-נח* אוניברסיטת אריאל, המכללה האקדמית בית ברל, >>
הרשות הלאומית למלחמה בסמים ובאלכוהול
עו"ד שרון טויס* אוניברסיטת אריאל

התחנה מסמל את "המקום הסופי של כל המצויים בקצה הרצף", את המקום הנמוך ביותר בעולם הסטייה והעבריינות. התחנה המרכזית היא מקום מובחן, שבו דפוסי התנהגויות, המתרחשים בו באין מפריע, מסמלים מתחם סוטה ולא נורמטיבי, שבו צורכים סמים, ישנים על המדרכות, עוסקים בזנות, מתערטלים בפומבי, ועושים שימוש בשפת רחוב גסה מאוד.

בקרב אוכלוסיית העוסקים בזנות במתחם התחנה קיימים יחסי כוח והירארכיה. ניתן למצוא ביניהם טרנסג'נדרים (טרנסיות בעיקר), נשים וגברים צעירים, השייכים למגזרים שונים (יהודים, ערבים, בדואים ועולים חדשים). בני-נוער (עד גיל 18) העוסקים בזנות במתחם התחנה הם מעטים מאוד. בני-הנוער, קטינות וגם צעירות, מצויים יותר בזירות סגורות, כמו מועדונים ודירות וברשת האינטרנט, המהווה זירה מרכזית בניצול מיני של קטינים ושל צעירים.

הזונות הטרנסיות שולטות שליטה בלתי מעורעות במתחם התחנה, והן בעלות הכוח. אחריהן - גברים צעירים, שחלקם בני-נוער, ובתחתית ההירארכיה נמצאות נשים העוסקות בזנות, רובן מכורות

«סצינת זנות וסמים גלויה» מתרחשת, בדרך-כלל, ברחובות או בפארקים סביב תחנות רכבת מרכזיות בערים גדולות, שבהן נמצא ריכוז גבוה של מכורים לסמים, של זונות ושל דרי רחוב. התושבים, שעוד מתגוררים במקומות אלה, משתייכים למעמד סוציו-אקונומי בינוני-נמוך, רובם ותיקים וקשישים. מתחמים מפורסמים כאלו היו בשנות ה-80 וה-90 בציריך, באוסלו ובאמסטרדם. שם הגיעה לסיומה, ברובה, "הסצינה הפתוחה של הסמים", הודות למודל מזעור נזקים ראדיקאלי משולב עם אכיפה מאסיבית. מזעור הנזקים שנגקט שם, הוביל למניעת הפצתן של מחלות מדבקות, כתוצאה מהשימוש בסמים ומהעיסוק בזנות, למניעת מקרי מוות ממחלות ומאלימות, למניעת עבריינות וסטייה גלויה, שהתנהלו באין מפריע ברחובות, ולהעמקת הקשר עם האוכלוסייה, השווה במתחמים אלו, עד כדי אפשרות להסכמתה לקבלת טיפול. ממחצית שנות ה-2000 ישראל מתמודדת עם "סצינת סמים וזנות גלויה" משלה במתחם התחנה המרכזית הישנה בתל-אביב, השואב אליו את "אנשי הכישלון הכפול", שנכשלו בעולם הנורמטיבי וגם בעולם העבריינות הקלאסי. מבחינתם, מתחם

שקלים. לכולן מסלול חיים קשה מאוד, שכולל היסטוריה של התעללויות וניצול מיני מגיל צעיר, שהובילו אותן להידרדרות לרחוב, לזנות ולהתמכרות לסמים. עבורן, מתחם התחנה הינו פונקציונאלי עד מאוד, ומהווה תחליף לבית.

השליטות הבלתי מעורעות

הטרנסיות העוסקות בזנות נמצאות בקצה הגבוה של ההירארכיה של העוסקים בזנות במתחם התחנה, הן השליטות הבלתי מעורעות שם, ועובדות ברחובות מיוחדים. הן יפות וחזקות מאוד פיזית, יחסית לנשים הזונות בתחנה, ובעלות ביטחון עצמי רב. הן משתמשות בעיקר בסמים ממריצים ולא בהירואין, שהינו סם מדכא, כפי שנפוץ אצל הנשים הזונות. הן עוסקות רבות במראה החיצוני שלהן, והשפה הוורבלית שלהן בוטה מאוד מבחינה מינית. סכומי הכסף שהן מרוויחות הם הגבוהים ביותר בתחנה - יותר מאלף שקל ללילה. לחלקן דירות בקרבת מקום ומכונות, ואורח

* ד"ר חגית בוני-נח ועו"ד שרון טוים ערכו במהלך שלוש שנים מחקר אתנוגרפי-קרימינולוגי במתחם הרחובות סביב התחנה המרכזית הישנה בתל-אביב, וריאיינו נשים, טרנסיות וגברים צעירים העוסקים בזנות.

לסמים. האקט המיני עם ה"לקוחות" מתרחש, ברובו, באופן פתוח במתחם, בפינות אפלות, בסמטאות ובחניונים חשוכים, בחצרות נטושות, בחדרי אירוח (גם בחנויות הפורנוגרפיה), במכוניות (במרחק מה), ולעתים גם בבתים שבקרבת מקום.

נשים זונות נמצאות בתחתית ההירארכיה של העוסקים בזנות במתחם התחנה, והן האוכלוסייה הקורבנית הפגיעה ביותר. כמעט כולן מכורות לסמים ממכרים מאוד, כהירואין וכחגיגת, הנצרכים בהזרקה, ובנוסף הן צורכות גם קריסטל וקלונקס. הן מבוגרות יחסית לטרנסיות ולצעירים הגברים העוסקים בזנות. כמעט כולן דרות רחוב, הגרות במתחם או בסביבתו ב"זולות" נטושות, לעתים עם גברים מכורים, המתחלקים עמן בסמים ובכספיהן בתמורה להגנה שהם מספקים להן. כמעט לכולן יש סרסור (או "בן-זוג"), שממשיך את ההתעללות בהן. הן חיות בתנאי היגיינה נמוכה, וחשופות לאלימות יומיומית (מילולית, פיזית, גניבות, אונס ורצח) מצד ה"לקוחות", הסרסורים ("בני הזוג"), סוחריו הסמים, העובדים הזרים והפליטים. הן מבודדות יחסית לטרנסיות, ששומרות אחת על השנייה, ופעמים רבות אין מי שיבוא לעזרתן ברגעי האלימות. תמורת אקט מיני הן מרוויחות את הסכומים הקטנים ביותר במתחם - בין עשרים שקלים למאה

העבדות המזדוּרנית

» ענת בשן «

קטינים מהווים בין 20% ל-30% מאוכלוסיית העוסקים בזנות בישראל « לרוב, עיסוקם זה נובע מהרווח הכלכלי המיידית « לעתים, הם אינם רואים את עצמם כמנוצלים, אלא דווקא כמנצלים, ה"מסנג'רים" את הלקוח « זנות כזו נתפסת כזנות, שנכפתה על הקטינים עקב נסיבות חיים קשות, והיא לעולם איננה תוצאה של בחירה אמיתית « על התופעה, שהיקפה המדויק אינו ידוע

ועדת המנכ"לים הקבועה של משרדי הממשלה לעניין המאבק כסחר בבני-אדם, בראשות מנכ"ל משרד המשפטים דאז, ד"ר גיא רוטקופף, מינתה צוות בין-משרדי, בראשות אליעזר רוזנבאום, המשנה למנכ"ל המשרד לביטחון הפנים, לבחינת השינויים בדפוסי הסחר לזנות ועבירות נלוות במדינת-ישראל. הצוות בחן גם את כל הקשור בזנות, שאיננה מוגדרת כסחר בבני-אדם, לאור התפיסה, שסחר כזה מתפתח על רקע של תעשיית זנות משגשגת, ויש להתמודד עמו בהתייחס להתמודדות עם תופעת הזנות בכללותה. בישיבות שקיים הצוות בראשות אליעזר רוזנבאום התברר, כי יש פערים גדולים בין הנתונים, שהציגה משטרת-ישראל, לבין הנתונים, שהציגו גורמי סיוע - ארגונים לא ממשלתיים ומשרדי הבריאות והרווחה - לגבי תופעת הזנות. לפיכך, אחת מהמלצות הצוות הייתה להקים צוות בין-משרדי בראשות ד"ר מירב שמואלי ממשרד המשפטים, שבו יהיו חברים נציגים מהמשרד לביטחון הפנים, ממשטרת-ישראל, ממשרד המשפטים, ממשרד הרווחה והשירותים החברתיים, ממשרד הפנים, ממשרד הבריאות וממשרד החינוך, ותפקידו יהיה לקדם פעילות משולבת לשיפור הטיפול כסחר לזנות ועבירות נלוות.

הכתבה מבוססת על המלצות הצוות בראשות ד"ר מירב שמואלי.

זאת "סינג'ור" (של הלקוח), ורואות בכך אקט של נטילת שליטה, לכאורה, על גופן ועל חייהן. יש, שהזנות, בעיקר של נערים ושל טרסג'נדריות, הנפוצה יותר בתל-אביב, מתקיימת בזירות פתוחות - בגנים ציבוריים וברחובות, ויש שהיא מתקיימת בזירות סגורות - בדירות "דיסקרטיות", במועדוני חשפנות ובמועדוני בילוי וכן באינטרנט, שהופך עם הזמן לזירה מרכזית. להערכת גורמים הפועלים בשטח, לרוב, "הגורם המדיח" לכניסה למעגל הזנות אינו סרסור אלא דווקא אדם קרוב, בן-משפחה או מכר. הכניסה עצמה לזנות היא הדרגתית, וככל שהזמן חולף, כך עולה הסבירות להתמכרות לסמים קשים, ולפיתוח תלות בסרסור. זנות קטינים נפוצה יותר בקרב נערות. זנות הנערים היא גלויה יותר במרחב הציבורי. על-פי הערכת הטיפול והסיוע, הזנות קיימת גם בקרב נוער ערבי, בקרב נוער מאוכלוסיית העולים, בקרב נערים הומואים ונערות טרסג'נדריות, בקרב נוער חרדי שנפלט מהבית ובקרב חוזרים בשאלה, וכן בקרב קטינים חסרי מעמד, כמבקשי מקלט ופלסטינים.

לא מדווחים

הערכתם של גורמי השטח היא, כי קטינים מהווים בין 20% ל-30% מאוכלוסיית העוסקים בזנות בישראל.

"כיום", מציין אליעזר רוזנבאום, המשנה למנכ"ל המשרד לביטחון הפנים, "אין בידי אף לא גורם רשמי אחד בישראל נתונים מדויקים לגבי היקף תופעת זנות הקטינים בישראל". לדבריו, הדבר נובע, בעיקר, בשל נטייתם של קטינים, המנוצלים מינית-מסחרית, לא לדווח על מצבם, ולא לפנות לסיוע. זאת, בגלל חוסר אמונם במבוגרים וברשויות, בשל תחושה של חוסר ברירה ותלותם באנשים הפוגעים בהם, ביניהם "ספונסרים" וסרסורים, ולעתים אף משום שהם אינם מזהים את עצמם כקורבנות.

המענה לתופעת זנות הקטינים בישראל ניתן כיום על-ידי משרדי הממשלה הרלוונטיים, ביניהם משרד הבריאות, המשרד לביטחון הפנים (משטרת-ישראל), משרד החינוך, משרד הרווחה והשירותים החברתיים ומשרד המשפטים ועל-ידי ארגונים לא ממשלתיים כעמותת "עלם", והוא מתרכז בצמצום המצבים, המעורדים קטינים לעסוק בזנות, בזיהוי קטינים, המצויים במצבי סיכון, ועלולים להישאב למעגל הזנות או שהם כבר נמצאים במעגל זה, בהגברת האכיפה נגד עוברי עבירת ניצול מיני-מסחרי של ילדים ובמיצוי הדין עמם, וכן בטיפול בקטינים העוסקים בזנות ובשיקומם, במטרה להחזירם לחיים נורמטיביים.

במשטרת-ישראל, האוכפת עבירות מוסר, ביניהן עבירות מין ועבירות ניצול מיני של קטינים, נפתחים מידי שנה תיקים פליליים מעטים בגין סרסורות בקטינים וצריכת שירות זנות מקטינים. זאת, בשל דיווחם המועט של נפגעי העבירה הקטינים, בשל הקושי

ניצול בני-אדם לזנות, ובמיוחד ניצול של קטינים לזנות, הינו אחד הפשעים החמורים ביותר, והוא פוגע פגיעה קשה בזכויות אדם. השיח החברתי סביב תופעה זו הינו שיח של השתקה, ויש אף הרואים אותה כתופעה, המוחבאת במישור הגלוי. עם זאת, בעוד שלגבי היקף תופעת הזנות של נשים בגירות ולגבי אינטנסיביות הכפייה יש מחלוקות, הרי שזנות קטינים נתפסת כזנות, שנכפתה על הקטינים, בדרך-כלל עקב נסיבות חיים קשות, והיא לעולם איננה תוצאה של בחירה אמיתית.

הכניסה למעגל הזנות, הנובעת בדרך-כלל מרקע משפחתי ואישי קשה, נעשית, לרוב, בגיל צעיר יחסית (ארבע-עשרה עד שמונה-עשרה, וישנן אינדיקציות אף לגיל צעיר יותר) ובאופן הדרגתי. לרוב, העיסוק בזנות נובע מהרווח הכלכלי המידי, ומשמש כאמצעי הישרדות. עם זאת, פעמים רבות קיים בקרב הקטין גם מניע פסיכולוגי - השגת תחושה של אהבה וערך עצמי ותחושת שליטה (מדומה, כמובן). לעתים, הקטין אינו רואה את עצמו כעוסק בזנות או כמנוצל, אלא דווקא כגורם המנצל והמרוויח ב"עסקה". יש שעבור נערות צעירות מאוד, שאינן מזהות את עצמן כמצויות בזנות, המגע המיני הוא בתמורה לאתנן, שאינו בהכרח כספי, כמקום לינה, מזון ולבוש. לעתים, הנערות מכנות

◀ הכניסה למעגל הזנות היא הדרגתית, וככל שהזמן חולף, כך עולה הסבירות להתמכרות לסמים קשים, ולפיתוח תלות בסרסור

השחקנים המרכזיים

- ◀ משרד הבריאות אמון על מזעור נזקים ועל מתן טיפול רפואי ונפשי לקטינים שעוסקים בזנות. עיקר הפעילות מתבצעת באמצעות המרפאות הניידות לאיתור ולטיפול במחלות מין בתל-אביב (מרפאת לוינסקי).
- ◀ המשרד לביטחון הפנים/משטרת-ישראל אמונים על אכיפת החוקים, שמתייחסים לניצול מיני-מסחרי ולפרסום תועבה של קטינים.
- ◀ משרד החינוך אמון, באמצעות השירות הפסיכולוגי-ייעוצי והיחידה לשוויון בין המינים, על מתן סיוע ראשוני, על הכשרתם של צוותי בתי-הספר בכל הקשור לאיתור נוער, שנקלע למעגל הזנות ולטיפול בו ולפעילויות הסברה לתלמידים, בין השאר בנושא סחר בבני-אדם.
- ◀ משרד הרווחה והשירותים החברתיים אמון על איתור קטינים, שנקלעו למעגל הזנות ועל הטיפול בהם באמצעות עבודת רחוב נרחבת והפעלת תכניות טיפול ושיקום.
- ◀ משרד המשפטים, באמצעות פרקליטות המדינה, אמון על האכיפה ועל מיצוי ההליך הפלילי, בין היתר על-ידי הגשת כתבי האישום וניהול ההליכים המשפטיים בערכאות השונות, בעבירות הקשורות בניצול מיני, לרבות ניצול מסחרי של קטינים ועבירות של פרסומי תועבה ובהם דמותם של קטינים.
- ◀ עמותת על"ם, שהוקמה במטרה לסייע לבני-נוער במצבי סיכון ומצוקה, מספקת מענה לבני-נוער נורמטיביים בגיל ההתבגרות במצבי משבר אישיים, לבני-נוער נורמטיביים שנקלעו למצבי זנות ולבני-נוער במצבי ניתוק קשים.

באיסוף מידע מודיעיני בזירות הזנות, ואף משום ההיבט הטכני, הנובע מאופן הסיווג המשטרתי את התיק על בסיס חומרת העבירה. מדיניות הפרקליטות היא, שכאשר מדובר בקטיין נפגע עבירה בעבירות אלה, אין לסגור את התיק מטעמי היעדר עניין לציבור, למעט במקרים חריגים. אולם, קיים קושי ראייתי, המשותף לכלל העבירות הקשורות בזנות, שמקורו בעכבות של נפגעי העבירה הנמצאים בזנות לחשוף את הקורה אותם ולשתף פעולה, בפרט עם רשויות האכיפה. קושי זה מוביל, לעתים, לגניזת תיקים בעבירות זנות בעילה של חוסר ראיות מספיקות, או לעריכת הסדרי טיעון. לפיכך, מספר התיקים בתחום זנות קטינים, המועברים מהמשרה לפרקליטות, והמוגשים לבית-המשפט, אינם משקפים, ככל הנראה, את היקף התופעה בפועל.

אכיפה ממוקדת

הצוות הבין-משרדי, בראשות ד"ר מירב שמואלי, אשר בחן גם את כל הקשור בזנות קטינים, שאינה מוגדרת כסחר בבני-אדם,

הגדרה בינלאומית

על-פי ההגדרה הבינלאומית המקובלת, ניצול מיני-מסחרי של קטינים כולל ניצול מיני ע"י מבוגר בתמורה לכסף או לשווה כסף, הניתנים לקטין או לגורם שלישי. ניצול מיני מסחרי של קטינים מהווה סוג של כפייה ואלימות, המגיע כדי עבדות מודרנית.

חוק העונשין מספק מענה לתופעת הניצול המיני-המסחרי של קטינים באמצעות עבירות אחרות, ביניהן איסור על סחר בבני-אדם (למטרות זנות, ניצול מיני, פרסום תועבה ועבדות), על החזקה בתנאי עבדות, על קבלת מעשה זנות מקטין, על ניצול קטינים לזנות, על החזקת פורנוגרפיית קטינים, הפקתה ופרסומה ועל פרסום מידע בדבר זנות של קטין והפצתו. כמו כן, החוק הישראלי מקנה את ההגנות הניתנות לקטינים, שהם קורבנות עבירות מין, גם לקטינים, שהם קורבנות עבירות זנות ופורנוגרפיה (חוק סדר הדין הפלילי וחוק הגנת ילדים).

המליץ, בין היתר, לפרקליטות המדינה לגבש מדיניות העמדה לדין בעבירות הנכללות בתופעת הניצול המיני-המסחרי של קטינים, וכן לגבש את אופן שיתוף הפעולה בין הגורמים הטיפוליים למשטרת-ישראל, לשם הגברת שיעור הדיווח על מקרי זנות קטינים. בכל הקשור לעבודתה של משטרת-ישראל, הומלץ לגבש תכנית אכיפה ממוקדת, בשיתוף פרקליטות המדינה, שתכלול אכיפה כנגד סרסורים ומדיחים של קטינים לזנות, אכיפה כנגד צרכני זנות קטינים ואכיפה במרחב הסייבר. עוד הומלץ לשקול מתן ליווי בהליך הפלילי לקטינים העוסקים בזנות, וכן לבחון הצבת חוקרי משטרה בתחום הזנות בתחנות המשטרה הרלוונטיות. בנוסף, החליט הצוות הבין-משרדי להמליץ לערוך לשוטרים הכשרות בנושא זנות קטינים, כדי להגביר את מודעותם לנושא, וכדי לשפר את יכולותיהם המקצועיות. כמו כן, ייבחן הצורך בשניויים רגולטורים, אשר יאפשרו למצות ראיות מהאינטרנט לגבי ניצול מיני-מסחרי של קטינים.

*

בימים אלה מתבצע סקר לאומי מקיף, המשותף למשרד לביטחון הפנים ולמשרד הרווחה והשירותים החברתיים, בנושא מיפוי תופעת הזנות בישראל, בכללה זנות קטינים. ➤

יש שהזנות, בעיקר של נערים ושל טרסג'נדריות, מתקיימת בזירות פתוחות (ברחובות ובגנים ציבוריים) או בזירות סגורות (דירות "דיסקרטיות" ומועדוני חשפנות). הזנות נפוצה יותר בקרב נערות, אך גלויה יותר במרחב הציבורי בקרב נערים

סבל כפול

« הדי וגשל, אביתר רמות »

יחידת מידע וידע, אגף מדיניות ותכנון אסטרטגי, המשרד לביטחון הפנים

זנות בקרב קטינים היא תופעה גלובלית « פעמים רבות היא חלק מסחר
בבני-אדם, בעיקר בנשים ובילדים « היא מצריכה שיתוף פעולה הדוק
עם מדינות ברחבי העולם למאבק בה « ברגע שירד הביקוש,
ירד גם ההיצע « לטיפול נוקשה בעבריינים, להסברה ולמניעת
התופעה מלכתחילה יש חשיבות מכרעת « מבט עולמי

רשויות, שמטרתן לאכוף את החוקים הרלוונטיים לנושא ולטפל באופן מידי בעבריינים, בין אם הם פועלים בתחומי בריטניה בלבד ובין אם הם פועלים במסגרת רשת בינלאומית. הסוכנויות נדרשות לחלוק מידע ולשתף פעולה ביניהן, כדי להגביר את רמת יעילותן. עובדיהם של הגופים השונים בממלכה, המטפלים בכעיה, עברו הדרכה מסודרת בטיפול המיוחד בילדים, ואנשי ביקורת הגבולות עברו השתלמויות, במטרה לזהות ילדים שהוברחו למדינה, ולטפל בהם באופן מידי. כמו כן, שירותי הבריאות במדינה מאתרים את הבעיות, הפיזיות והפסיכולוגיות, שמהן סובלים ילדים, שנפלו קורבן לזנות, ומטפלים בהן. בנוסף, בריטניה רואה את עצמה כמוכילת שיתוף הפעולה הבינלאומי בנושא, שכן שיתוף פעולה שכזה יכול להניב תוצאות חיוביות בתחומי הסברה, מודיעין, אכיפה והעמדתם לדין של עבריינים.

תמימות אבודה

בניגוד למדינות אחרות, לארצות-הברית היסטוריה ארוכה של התמודדות עם זנות קטינים, ששיאה היה מסוף המאה ה-19 עד אמצע המאה ה-20 בערים הגדולות במדינה. היקפה של התופעה הביא להקמתה של התנועה האמריקאית לשלום הילד. כיום, הודות לאכיפה צמודה יותר ולידע רב בכל הקשור לזיהוי הבעיה, למניעתה ולטיפול בה, המצב טוב בהרבה משהיה, למרות שאין לארצות-הברית תכנית לאומית של ממש, אלא מגוון יוזמות של סוכנויות ושל ארגונים, המשתפים פעולה, במטרה להילחם בתופעה ולתת לה מענה הולם. היוזמות כוללות, בין היתר, את תכנית "תמימות אבודה" (של ה-FBI), שמטרתה איסוף מודיעין על סרסורים, איתור ילדים פגועים ושיקומם, והעמדה לדין של עבריינים, המנצלים את הילדים, בסיועם של צוותי חקירה מיוחדים. פרויקט אחר הוא "ילדות בטוחה" (של משרד המשפטים), הנלחם בעבירות ניצול מיני של ילדים, המתבצעות באמצעים טכנולוגיים, תוך נקיטת צעדים משפטיים כנגד עבריינים, בסיועם של התובעים הכלליים בארה"ב, ה-FBI וכוח משימה למניעת פשעים אינטרנטיים. כספים רבים מוקצים בארצות-הברית למטרות חינוך והסברה ולהעלאת מודעות לאומית לאפשרויות הקיימות לניצול מיני של ילדים באמצעות טכנולוגיה. בעקבות פרסום נרחב, שבוצע באינטרנט, ברדיו ובת-הקולנוע, עלה מספרם העומדים לדין בגין עבירות אלה, וכן נרשמה עלייה במספר החקירות שנפתחו ובמספר הקורבנות שזוהו וטופלו. כיום, המגמה העיקרית בארצות-הברית היא הקצאת משאבים למאמץ הבינלאומי למאבק בתופעה, בדומה לנעשה במדינות המערב. המדינה מעבירה כספי סיוע למדינות חלשות, שמהן מגיעים הילדים, ולארגונים שונים, הפועלים למניעת

כעשרה מיליון קטינים ברחבי העולם עוסקים כיום בזנות. גילם הממוצע - ארבע-עשרה שנים. התופעה רווחת, בעיקר, במדינות העולם השלישי, כברזיל, הודו ותאילנד, אך ידועה גם ברוב מדינות המערב. שם, פעמים רבות, הקטינים המנוצלים לזנות הם קורבנות של תופעה רחבה יותר של סחר בכני-אדם. בשנת 2000 אימצה העצרת הכללית של האו"ם את הפרוטוקול של יוניצ"ף בכל הקשור להתמודדות עם סחר בילדים, עם זנות בקרב קטינים, עם פורנוגרפיית ילדים ועם פדופיליה. הפרוטוקול תקף משנת 2002, ואושרר ע"י 129 מדינות, בהן ישראל. בשנים האחרונות חלה עלייה בממדיה של התופעה, הן כתוצאה מסחר מוגבר בילדים, והן כתוצאה ישירה ממצוקות אישיות, חברתיות או כלכליות, שבעקבותיהן בוחרים קטינים לפנות לזנות, על מנת לכלכל את עצמם או את משפחותיהם. הסבל שאותו הם חווים הוא סבל כפול. עצם העיסוק בזנות והתלות בה הוא סבל עצום, בעל השלכות גופניות ופסיכולוגיות. אליו יש להוסיף את הסבל, שנגרם לאותם קטינים מצד הרשויות, המתחבטות בשאלה, האם לטפל בהם כבעבריינים או כקורבנות שיש לשקמם. דרכי הפעולה, שנוקטות בהן מדינות ברחבי העולם, הן לרוב בתחומי המניעה וההגנה, מתן סיוע לקורבנות, נקיטת צעדים משפטיים כנגד עבריינים ושיתוף פעולה לאומי ובינלאומי.

אופי מחתרתי

בקנדה, שם קטינים מהווים בין 10% ל-15% מכלל העוסקים בזנות רחוב (באזורים מסוימים שיעורם מגיע אף ל-90%), הגיעו בשנת 2011 למסקנה, שיש לגבש תכנית לאומית למאבק בזנות בכלל ובזנות קטינים בפרט, על רקע העובדה, שלפרובינציות בקנדה אין סמכות להעביר חוקים פליליים. הוועדה שהוקמה לשם כך המליצה, בין השאר, על מינוי נציב לאומי לענייני זכויות הילד, תוך מתן דגש על מניעת ניצול מיני, על התאמת מערכת הצדק לטיפול בקטינים, ועל הקמת מערך חינוך והסברה בנושא. בשנת 2012 השיקה קנדה באופן רשמי את התכנית הלאומית למאבק בזנות קטינים.

בבריטניה מודאגים מהיקף התופעה. מטבע הדברים, קשה לערוך מדידה אמינה של מספר הקטינים העוסקים בזנות, בשל האופי המחתרתי של תעשייה זו, אך עם זאת, ארגוני זכויות אדם שונים מעריכים, כי בכל רגע נתון אלפי קטינים מנוצלים לזנות בממלכה. מטרת תכנית הפעולה, הנמשכת שם כבר כשבע שנים, היא מיגור הביקוש לזנות קטינים בהנחה, שהקטנת הביקוש תביא לירידה בהיצע. בדומה לתכנית הקנדית, גם בבריטניה הושם דגש על מניעה לצד שימוש בהסברה בקרב קהילות חלשות, שבהן הילדים פגיעים, ואיתור מוקדם של עבריינים וקורבנות, על מנת לוודא, שהטיפול בהם מתבצע בזמן. לשם כך הוקמו בבריטניה מספר

תחת מעקב

« ד"ר ימית אלפסי, אריאל כדורי עיר ללא אלימות, המשרד לביטחון הפנים
ניצב-משנה ד"ר בשורה רגב, שי עמרם מחלקת מחקר,
אגף למדיניות ותכנון אסטרטגי, המשרד לביטחון הפנים

מה השפעתן של מצלמות המעקב במעגל סגור, המותקנות ברחבי הערים
בעולם, על רמת הפשיעה ועל תחושת הביטחון של התושבים?
« מה מהות תפקידן, יתרונותיהן וחסרונותיהן? « והאם הן מאפשרות
התמודדות טובה יותר עם התנהגות אנטי-חברתית?
« על טכניקת המעקב למניעת פשיעה

אילוסטרציה

צילום: שאטרטוק

למעקב אחר ציבור המבלים בלילות במרכזי הערים. ממצאי המחקרים, שנערכו במדינות מערביות, עולה, כי למצלמות במעגל סגור יש השפעה משמעותית על צמצום עבירות רכוש והפרות סדר. לעומת זאת, עבור עבירות אלימות, התוצאות המדווחות לא נמצאו כחד משמעיות. ברוב המחקרים לא נמצאה ירידה. מטרתן העיקרית של מצלמות האבטחה, המותקנות ברחבי ערים רבות בעולם, כמו גם בישראל, היא הרתעה. נוכחות המצלמות נחשבת לבעלת השפעה מרתיעה לעבריינים פוטנציאליים, כאשר הם מודעים לכך, שהמצלמות צופות בפעולותיהם. כאשר מתפרסמת בציבור רשימת המקומות, שבהם מותקנות המצלמות, עבריינים פוטנציאליים מעריכים, כי הסיכוי שלהם להיתפס גבוה יותר, וכי המחיר עלול לעלות על יתרונותיו של הפשע, שאותו הם מתכוונים לבצע. מניעת פשיעה שכזו היא חלק מתפיסת העברייני, כמי שמבצע תהליך קבלת החלטות רציונאלי, המביא בחשבון את הסיכון אל מול הרווח האפשרי. תפיסה זו, המשתקפת בעיקרי התיאוריה של "בחירה רציונאלית", מניחה, כי קיימים תהליכים ושקולים רציונאליים, המובילים להחלטה אם לבצע פשע, ובפרט אם לבצע

מערכת מצלמות מעקב במעגל סגור (CCTV) היא טכניקה למניעת פשיעה, המבוססת על הרתעה, המשפיעה על עבריינים פוטנציאליים, המודעים לעובדה, שהמצלמות עשויות לקלוט את פעולותיהם. המצלמות יכולות להיות סטטיות (מתמקדות בנוף אחד) ואף יכולות לנוע, להיות מוטות ובעלות זום. הן מתוכננות מראש על-ידי מפעיל או משקיפות על רצף זירות, וממוקמות בנקודות שנקבעו מראש. בכך הן מאפשרות הפחתה של פחד מפשיעה בקהילה, והקלה על המשך חקירת המשטרה. עם זאת, נוכחותן עלולה לפגוע בפרטיות הפרט ובזכויות האזרח, ולכן בהתקנתן, ניתנת הדעת לדילמות המתלוות לכך. למערכת המצלמות מגוון של יישומים ורמות תפעול, החל מתכנית בסיסית, הכוללת מצלמה בודדת ללא צוות מעקב, ועד מערכת משוכללת, הכוללת, בין היתר, תקריב (זום) אוטומטי, ראיית לילה וזיהוי פרצופים, ונמצאת תחת מעקב של צוות מיומן לאורך עשרים וארבע שעות ביממה. ניתן להשתמש במצלמות למעקב אחר זרימת תנועת כלי-רכב, לסיוע בשליטה על הקהל באירועי ספורט, לצפייה באנשים הנמצאים במשרדים ואף

פשע מסוים, במקום ובזמן מוגדרים. לפיכך, קיומן של המצלמות משפיע על תהליך קבלת ההחלטה להימנע מביצוע העבירה.

רווחים נמוכים יותר

מצלמות המעקב במעגל סגור מאפשרות פריסה יעילה של משאבי המשטרה, על-ידי ניטור האזורים, המאפשרים לקבוע אם נדרש בהם סיוע משטרה. פריסה זו מבטיחה, כי כוחות המשטרה יזעקו רק בעת הצורך, וכי ניתן לחסוך בנוכחות משטרתית באזורים, שבהם המצלמה מהווה הרתעה ומקור למידע. פריסת המצלמות כאמצעי אבטחה, בהתבסס על ניטור נתוני פשיעה בקהילה ועל ניתוחם, נתמכת בעקרונות תיאוריית "המניעה המצבית", הכוללת אמצעים, המכוונים לסוגים שונים של פשיעה, והקשורים לניהול הסביבה המיידית, לעיצובה או לשינויה בדרך שיטתית וקבועה.

ממצאי המחקרים, שנערכו במדינות מערביות, עולה, כי מצלמות המעקב משפיעות על תהליך קבלת ההחלטה להימנע מביצוע עבירה, ויש להן השפעה על צמצום עבירות רכוש

ואכן, הצבת מצלמות בזירות קהילתיות שונות, מגבירה את סיכוייהם של עבריינים להיתפס, ועשויה להפחית את הרווחים מביצוע העבירה.

מצלמות הן אמצעי אחד ליצירת שינוי סביבתי ברוח התיאוריה של המניעה המצבית. מחקרים העלו, כי האפקטיביות של המצלמות במעגל סגור עלתה כאשר היא שולבה עם תאורה משופרת. מטרה נוספת של המצלמות במעגל סגור היא הפחתת הפחד מהפשיעה או, לחלופין, העלאת תחושת הביטחון בקהילות, שבהן הן מותקנות. המודעות לנוכחות המצלמות עשויה לעודד את הציבור לפקוד יותר את האזור, שנמצא תחת מעקב, ולהעניק לו הרגשה, כי בקהילה שבה הוא מתגורר, יש מי שמשקיע מאמץ, כדי שתחושת הביטחון האישי שלו תגבר.

בנוסף, היכולת לאגור באמצעות המצלמות מסמכים שונים, תמונות של דמויות ואירועים, מאפשרת חקירה לאחר האירוע, המקלה על תהליך הפענוח ועל גיבוש הראיות. המצלמות במעגל סגור מתעדות עבירות, ובמקרים מסוימים תיעוד זה עשוי להוביל להפלת העברייני ולענישתו.

השקעה עצומה

בשנים האחרונות חלה עלייה בשימוש במצלמות במעגל סגור ברחבי העולם.

אם בשנת 1999 הותקנו ברחבי בריטניה מאה מצלמות בלבד, הרי שבשנת 2002 עלה מספרן לארבעים אלף.

כיום, ניתן להעריך, כי ישנן במדינה זו כארבעה וחצי מיליון מצלמות, העוקבות אחר האנשים.

בכל יום, בממוצע, בעיר גדולה ברחבי אנגליה, אדם מצולם על-ידי שלוש-מאות מצלמות בשלושים נקודות רשתות חיבור. בין השנים 1994-1999 השקיע משרד הפנים הבריטי 38.5 מיליון לירות שטרלינג להקמת מערכת מצלמות המעקב במעגל סגור, בנוסף להשקעה של 51 מיליון לירות שטרלינג מטעם הסקטור הפרטי. לכך התווספה הקצבה של 170 מיליון לירות שטרלינג להרחבת המערכת בארבעים אלף מצלמות, שהותקנו במרכזי הערים, במגרשי חניה, במוקדי פשיעה ובאזורי מגורים, והקצבה של 40 מיליון לירות שטרלינג מטעם הרשויות המקומיות.

אילוסטרציה

הממשלה ושל רשויות מקומיות. בשנים האחרונות ניתן לזקוף חלק ניכר מהרחבת מערך המצלמות לתכנית 'עיר ללא אלימות', המופעלת במסגרת המשרד לביטחון פנים. תכנית זו מהווה מודל עבודה להתמודדות עם כלל סוגי האלימות ביישוב ברמה עירונית-מערכתית. התכנית מושתתת על העיקרון, שלפיו כדי למנוע פשיעה, יש לפעול בחמישה תחומי עשייה (חינוך, רווחה, פנאי, אכיפה והקשר רחב), כאשר בכל תחום יש ליישם מספר תכניות ליבה. אחת מתכניות הליבה המרכזיות בתחום האכיפה היא הקמתו של "מוקד רואה", המבוסס על מצלמות במעגל סגור. כיום, בכשלושים וחמש רשויות מקומיות, שבהן פועלת תכנית 'עיר ללא אלימות' הותקנו כאלפיים מצלמות במאות מוקדים. צעד זה משמש כלי אכיפה נוסף בידי המשטרה והרשויות המקומיות בהתמודדות עם אלימות ועם התנהגות אנטי- חברתית. >

*רשימת המקורות, שעליהם מתבססת כתבה זו, מצויה במערכת

הצבת מצלמות בזירות קהילתיות שונות, מגבירה את סיכוייהם של עבריינים להיתפס, ועשויה להפחית את הרווחים מביצוע העבירה

ההערכה היא שיותר מ- 250 מיליון לירות שטרלינג הושקעו במשך עשר השנים שבין 1992 ל-2002 להתקנת מצלמות המעקב. לאור השקעה עצומה שכזו, ניתן להסיק, כי מדיניות זו נתמכה דיה בהוכחות ממשיכות על אפקטיביות המצלמות בהתמודדות עם פשיעה.

גם בארץ

בישראל, בדומה לבריטניה, היקף השימוש במצלמות מעקב במעגל סגור צבר תאוצה בעשור האחרון, בעקבות יוזמות של

השגחה טבעית

מבין, שהוא מסתכן בתפיסתו. במקביל, משתמשים לגיטימיים באותו מרחב מרגישים בטוחים יותר, כי קל להם להבחין בקורה סביבם, לזהות איומים פוטנציאליים מבעוד מועד, ולהגיב מהר יותר. שטח (ציבורי או פרטי), שבו קיימת הזנחה בעיצוב הנוף ובגיוון הצמחייה, מהווה הזמנה לעבריינים. אלמנט נוסף של CPTED הוא בקרת גישה טבעית, שמשמעותה,

מחד, שליטה על הגישה לאזור, ומאידך, מניעת הגישה בעת הצורך. על-פי שיטה זו, נעשה שימוש בצמחי נוי ובגורמי עיצוב טבעיים נוספים, כדי לנתב אנשים הרחק מאזורים בלתי מורשים (שביל מרוצף, שבצדיו צמחיה או פרחים, מרמז על המסלול המורשה המוביל לכניסה הנכונה). צמח מטפס קוצני או שיח של שושנים מגבילים את הגישה לחלונות או לקיר, שהיה עד עכשיו מטרה לגרפיטי, ומוסיפים אסתטיקה למקום. מטרת השימוש בצמחי נוי איננה בהכרח למנוע, אלא להניא עוברי אורח מלהגיע לאזורים בלתי מורשים. המטרה מושגת באמצעים מעורבים יותר מאשר התקנתם של אמצעים ביטחוניים "קשים" ו"צורמים", ביניהם מנעולים, חומות, מערכות אזעקה ומצלמות, אשר גורמים לדיירים דווקא לתחושת חוסר ביטחון.

בעל בית

בנייני דירות ובתים פרטיים שאינם מטופחים ומתוחזקים, בין אם בגלל צמחייה פראית ובין אם בשל צבע מתקלף, מעבירים מסר של

האם ניתן להילחם בעבריינים באמצעות הצלף הקוצני, הפוקסיה או שיח הבוגנוויליה? < האם ניתן לרדוף אחר גנבים בעזרת שושנים? < והאם באמת פרחים מסייעים למניעת פשיעה? < לחשוב ירוק (בכחול) <

רונאל חרמץ >

אגף מצילה, המשרד לביטחון הפנים

עיצוב סביבה ושימוש יעיל בה, יכולים לצמצם את הפחד מפשיעה ואת היווצרותה. על-פי תפיסה זו, הנטמעת בהדרגה בתודעה העולמית, פרחים וצמחי נוי המייפים את חדרי הבית, יכולים גם לשמש כלי אפקטיבי למלחמה בפשיעה. קבוצות של שיחים, של פרחים ושל ועצים מוגדרות כצמחייה עוינת, שמטרתה להקשות על יעדי העברייני ולצמצם את הזדמנותיו לבצע עבירות. כיום, גורמי מקצוע רבים פונים לצד ה"רך" יותר של מניעת הפשיעה, ומשלימים את אמצעי האבטחה, את המנעולים ואת הסורגים בצמחי נוי ובפרחים, כדי לספק ביטחון ובטיחות רבים יותר.

"ספטד" היא גישה עדכנית, המייחסת חשיבות רבה למניעת הפשיעה באמצעות עיצוב הסביבה (CPTED-Crime Prevention through Environmental Design). אחד האלמנטים של ה-CPTED - "ההשגחה הטבעית", מצביע על העובדה, שעבריינים מרגישים נוח הרבה פחות באזורים, שניתן להבחין בהם בהימצאם, או באזורים, שבהם שדה הראייה רחב. שיחים ועצים גזומים, הנותנים תחושת פתיחות ונראות, משפיעים על תחושות העברייני, והוא

”החלונות השבורים”

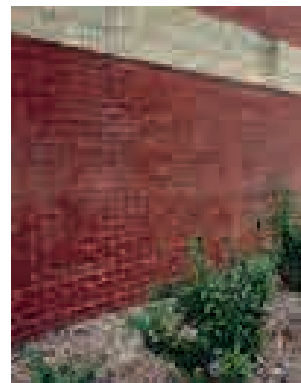
השימוש בעיצוב להגברת הביטחון ותחושת הביטחון מקורו בתרבות השומרית (4,000 לפנה”ס), שפיתחה חוקים, אשר הרגישו את החשיבות בכיבוד זכויות על רכוש. חוקי חמורבי מלך בבל (2,000 לפנה”ס) התייחסו לאחריותם של בנאים כלפי לקוחותיהם. במאה השמינית קידמו מעצבים סיניים מאסכולת הפנג שואי את תחושת ההרמוניה במרחב, החל מתכנון חדרים ועד לתכנון ערים. בשנות ה-60 המוקדמות של המאה העשרים טענה ג'יין ג'ייקובס, עיתונאית וסופרת אמריקנית-קנדית, שהבסיס לביטחון קהילתי טמון בתחושה החזקה של לכידות חברתית ובתחושת הפיקוח וההשגחה של התושב על שטח ביתו. בשנת 1969 טבע אוסקר ניומן, מתכנן ערים ואדריכל, את המושג ”מרחב בר הגנה”, שעל-פיו תכנון נכון של סביבה מקטיין את תחושת הניכור של התושבים אליה. ריי ג'פרי, קרימינולוג מאוניברסיטת פלורידה, טבע את המונח CPTED, וחקר את הקשר שבין הסביבה הפיזית לבין התרחשות פשיעה. בשנת 1971 הוא ראיין אסירים, כדי להבין מדוע הם בחרו מיקום מסוים לביצוע העבירה, ומה הייתה השפעת הסביבה על החלטתם. לטענתו, על קרימינולוגים לזנוח את התמקדותם בעברייני עצמו, ולהתמקד בסביבה שבה הוא גר ועובד. בשנת 1982 פרסמו ג'יימס וילסון וג'ורג' קלינג מאוניברסיטת שיקגו את תיאוריית ”החלונות השבורים”, לפיה אם חלון שבור במבנה אינו מתוקן, כתובות גרפיטי אינן נמחקות ואשפה אינה נאספת. באופן מיידי, תתרחב הזנחתו של המבנה או של סביבתו ותתפשט באזור, ואין הדבר משנה באיזו שכונה מדובר. החל משנות ה-70 וה-80 של המאה העשרים, החל להשתרש ה-CPTED כחלק חשוב ממניעה המצבית, וסוכנויות אכיפה ומניעה שונות החלו בהטמעתו וביישומו ברחובות הערים, באזורי תעשייה ומסחר, בקניונים ובחנויות, במבני ציבור, בחניונים ציבוריים, בגנים ובפארקים ציבוריים, בבתי דירות משותפים ובבתים פרטיים. בין היתר, שולבה התאורה בעיצוב הנוף ככלי יעיל וחסכוני למניעת פשיעה. יישומן של ההמלצות בתחום זה (המתפרסמות באתר המשרד לביטחון הפנים במדריך המקצועי למניעת פשיעה באמצעות עיצוב הסביבה), יצמצמו את ההיתכנות של פשיעה במקום, שבו כלי CPTED מיושמים ומתוחזקים. פרקי המדריך כוללים בנוסף לרקע תיאורטי נרחב של הגישה, גם פרקטיקה מעשית להשמת העקרונות בשטחים פתוחים כמו גם בשכונות ובבתים פרטיים.

אדישות ושל חוסר אכפתיות. משתמשים בשטח שאינם קבועים, בדרך-כלל, ינצלו אזורים כאלה לפעילות אסורה ובלתי חוקית. החיזוק הטריטוריאלי מבוסס על הרעיון, שעבריינים מרגישים נוח פחות לפעול באזורים, ששם הדיירים אחראים על סביבתם, ובעזרת ”הגאווה שבבעלות”, נשלח מסר ברור, שהגורמים האחראים לשטח או לרכוש מתגאים בו, ויקראו תגר על כל מי שינסה לבצע עבירות במקום. ריצוף דקורטיבי או עיצוי פרחים מסמלים שטח פרטי, מעניקים לדיירים תחושת טריטוריאליות ומציגים תדמית שיש כאן ”בעל בית”. עבריינים, המזהים מצב זה, ועושים שיקולי רווח והפסד, דהיינו, שואפים להשיג רווח גדול מביצוע העבירה, אך גם להקטין את הסיכוי להיתפס, יעדיפו להימנע מביצוע עבירות באזור כזה.

קיים קשר ישיר בין עיצוב הסביבה לבין התנהגות אנושית. גישת ה-CPTED מקשרת בין גורמי אכיפת החוק לבין ארכיטקטים, מתכנני ערים, מעצבי פנים ומעצבי נוף, ומציעה להם גישה

צילומים: המכון האמריקאי למניעת פשיעה

ברורה, המסייעת ביצירת אקלים בטוח לקהילה, כבר בשלבים הראשונים. מטרתה היא למנוע פשיעה באמצעות עיצוב הסביבה הפיזית, המשפיעה באופן חיובי על התנהגות אנושית, כדוגמת שתילת צמחייה ”עוינת” (צמחייה בעלת קוצים חזקים, העלולים לגרום לפגיעה באנשים המתקרבים אליה יתר על המידה, כמו שיח הבוגנוויליה, שיח הוורדר והקקטוס בעלי הקוצים החדים ואף עץ השיטה). צמחייה זו עשויה לפתור, למשל, את בעיית כתובות הגרפיטי על גדרות בטון או על חומות אבן, ואף תשפר את איכות החיים.

הקשר שהוכח בין עיצוב להתנהגות אנושית יביא בשנים הבאות להכרה בצורך ב-CPTED בתהליך קבלת ההחלטות. הפצת אסטרטגיה זו צריכה להיעשות באמצעות חינוך והכשרה במוסדות אקדמיים ובקרב אנשי מקצוע בתחומי תכנון, עיצוב ופיתוח. על מקבלי החלטות, מחוקקים, מתכננים ומעצבים להכיר זאת, כדי שעקרונות עיצוב, המשפיעים על הביטחון האישי, ישתקפו בהחלטותיהם. ➤

לצמצם את הפער

חזה כהן

אגף תכנון, ארגון, תקציב ובקרה, המשרד לביטחון הפנים

הם מתגבשים כקבוצה טיפולית בעודם בכלא < הכשרתם לקראת חזרתם לקהילה מתמקדת בהקניית כישורי חיים וכישורי תעסוקה < הנחייתם ע"י עובדים סוציאלית חיונית לתהליך פרידתם מהעולם העברייני < השנה הראשונה מחוץ לכותלי הכלא היא השנה הקריטית < תכנית "אפיקים".

גישה חדשה ותוצאות מעודדות

חלק מהצעדים, שנוקטות מדינות ברחבי העולם, במטרה לצמצם את היקף המאסרים בארצותיהן, מתמקדים בתקופה שלפני השחרור מהכלא, קרי במה שנחשב כדלת האחורית של המאסר. במדינות המתקדמות נכנסים שירותי הרווחה המקומיים לבתי-הכלא, ומטפלים באסירים בכל תחומי החיים עוד במהלך המאסר, במגמה להכשיר אותם לקראת חזרתם לקהילה. לאחר שחרורם, ממשיכים האסירים לקבל טיפול ברשות המקומית מידי אותם אנשי מקצוע, שליוו אותם בכלא. תכנית "אפיקים", המנסה

תכנית "אפיקים" התמדה בתעסוקה" מבוצעת בחסות תב"ת (תנופה בתעסוקה), שהוקמה ע"י ג'וינט ישראל בשיתוף משרד התמ"ת. תכנית זו מיושמת כפילוט בבת-הסוהר מעשיהו וחרמון בחסות שירות בתי הסוהר, הרשות לשיקום האסיר והמשרד לביטחון הפנים.

נתונים מעורדים

מחזור ראשון

שחררו בחודשים אוגוסט – אוקטובר 2010

תוצאות המחזור הראשון היו טובות פחות בהשוואה למחזורים האחרים, עקב ניסוי ולמידה. אחריו הופקו לקחים.

מחזור שני

שחררו בחודשים יולי – ספטמבר 2011

השתתפו אחד – עשר אסירים. כיום, שישה אסירים משוחררים עובדים כשכירים או כעצמאיים. שני אסירים משוחררים חזרו לכלא. שלושה אסירים משוחררים ניתקו את הקשר עם רכות התכנית, אך לא חזרו לכלא.

מחזור שלישי

שחררו בחודשים יולי – אוגוסט 2012

השתתפו שנים – עשר אסירים. כיום, אסיר משוחרר אחד עובד כעצמאי. שמונה אסירים משוחררים עובדים כשכירים. שני אסירים משוחררים עובדים בעבודות מזדמנות. אסיר משוחרר אחד בלבד חזר למאסר (הפקעת שלישי).

מחזור רביעי

שחררו בחודשים אוגוסט – נובמבר 2013

השתתפו אחד – עשר אסירים. כיום, תשעה אסירים משוחררים עובדים כשכירים. שני אסירים משוחררים חזרו לכלא.

בהשוואה לנתוני הפשיעה החוזרת באוכלוסיית האסירים הכללית, שיעור פשיעה חוזרת זה הוא נמוך ביותר.

במהלך הרצת התכנית בשני בתי-הכלא, הופקו לקחים רבים, נקבעו קריטריונים ספציפיים יותר להשתתפות האסירים בסדנה, והושם דגש על המוטיבציה להשתקם. הניסיון המצטבר בהנחיה ובליוי נושא פירות – אחוז האסירים המסיימים בהצלחה את הסדנאות, ומצליחים להתמיד בעבודה ואף להתקדם בה, נמצא במגמת עלייה. חלק מהאסירים שהשתתפו בתכנית, פתחו עסקים קטנים, והם עובדים כעצמאים. אחרים, שהתמידו בליוי תקופה מספקת, גם החלו בהכשרות מקצועיות.

ליישם תפיסה דומה בארץ, כדי לצמצם את הפער, שבין החיים בין כותלי הכלא לבין החיים הנורמטיביים, מתמקדת בהקניית כישורי חיים וכישורי תעסוקה לאסירים, באמצעות יצירת רצף טיפולי בכל היבטי החיים, לעומת הנהוג היום. הסיוע כולל הסדרת חובות כספיים, טיפול בנושאים משפטיים שנותרו פתוחים, החזרת הזכויות לרישיון נהיגה, טיפול זוגי וטיפול בהתמכרויות. האסירים עוברים סדנה, המקנה להם כישורים לחיפוש תעסוקה בעלת משמעות בכוחות עצמם, ולהתמדה במקום העבודה. במהלך הסדנה מתגבשים המשתתפים כקבוצת תמיכה ככלא וכקבוצת תמיכה אזרחית מחוץ לכלא, הכולל בשיתוף פעולה הדוק עם תב"ת ועם הרשות לשיקום האסיר. לקראת הרצת התכנית בבתי-כלא בישראל, עברו העובדים הסוציאליים בכלא מעשיהו ובכלא חרמון הכשרה מקיפה על-ידי אנשי המקצוע בתב"ת. לאור ניסיונם הנרכש, הם מעבירים כיום את הסדנאות לאסירים בכוחות עצמם. הידע המקצועי שרכשו, משמש תשתית ארגונית להמשך התכנית ולהרחבתה. הצוות המקצועי בשירות בתי-הסוהר מוסיף לתכני הסדנה תכנים טיפוליים, המתאימים לעולמם של האסירים, ובכך יוצרים שילוב חשוב וייחודי בין טיפול לאימון תעסוקתי. הנחייתם של האסירים על-ידי העובדים הסוציאליים חיונית לתהליך פרידתם מהעולם העברייני. בסדנה עצמה משולבות התנסויות חדשות עבור האסירים, ועם סיומה הם יכולים לפנות לוועדת שחרורים לקבלת שחרור ברישיון. במקביל, מקבל כל אסיר ליווי אישי, ונבנית עבורו תכנית שיקום מפורטת, המיועדת לתקופת השחרור ברישיון ועד לשחרור המלא. משך הטיפול מחוץ לכלא הוא שנה אחת לפחות, שכן השנה הראשונה מחוץ לכלא היא התקופה הקריטית מבחינת החזרה למעגל הפשיעה. בתקופה זו מקבל האסיר סיוע בהסדרת תחומים שונים בחייו, שנשארו "פרוצים" עם כניסתו למאסר, במגמה להגדיל את סיכוייו לחיות כאזרח נורמטיבי.

מוטיבציה להשתקם

ארבעה מחזורים של בוגרי תכנית "אפיקים" בכלא מעשיהו נמצאים היום מחוץ לכותלי הכלא. המחזור הראשון בכלא חרמון סיים לא מכבר את התכנית. שני מחזורים נוספים עתידים להתחיל בקרוב בכלא מעשיהו ובכלא חרמון. מתהליך השתלבותם בקהילה עולה, כי האסירים נדרשים לשישה חודשים לפחות, כדי להתחיל להסתגל לחיים שמחוץ לחומות. בחודשים אלו הם זקוקים לליוי צמוד, זמין ומחויב, כדי לא לסגת חזרה לרפוסי התנהגות מוכרים ומפתיים. בתום שנה של ליווי בקהילה, מתקבלת החלטה בשיתוף האסיר המשוחרר עצמו, על סיום התהליך הטיפולי או על המשכו לתקופה נוספת. אסירים, שעדיין נמצאים תחת פיקוח של הרשות לשיקום האסיר, ממשיכים לקבל ליווי עד תום תקופת הפיקוח.

הורות בשלט רחוק

גם הורים, המרצים את מאסרם בבית-הכלא, מסוגלים להוות לילדיהם דמות משמעותית < קורס ההורות פותח בפניהם אשנב לראיית המרקם המשפחתי באור שונה < הם נדרשים להתמודד עם סוגיות כואבות, שאינן דומות לאלו, המועלות בקרב הורים נורמטיביים < השינוי הגדול ביותר בקרבם חל בתקשורת שלהם עם ילדיהם < פרויקט ייחודי בעולם

הייחודי בעולם, זכה בשנת 2002 בפרס נשיא המדינה ובשנת 2004 - בפרס בינלאומי בסין מטעם ארגון השב"ס העולמי (ICPA). גם הורה "בשלט רחוק" מסוגל להמשיך ולמלא חלק מתפקידיו במשפחה, ולהוות לילדיו דמות סמכותית ומשמעותית. תחושת ההשתייכות, צורך בסיסי קיומי של כל פרט, מאפשרת לאדם לחוש ביטחון וקירבה למשפחתו ולקהילה, וחופש לפתח מיומנויות חברתיות ולבנות את זהותו. השדה החברתי של האדם, הקבוצה שאליה הוא משתייך וזיקתו אליה, היא אבן היסוד בתיאוריה "האדלריאנית", המנחה רעיונית את בסיס קיומן של קבוצות ההורות בבתי-הסוהר.

ר-ב-כלאי עינת חסון >

ר' תחום הסברה וקשרי חוץ, שירות בתי-הסוהר

ה"הרגשתי שהילד נעלם לי, בורח לי בין האצבעות. לא יכולתי לעשות דבר ואף לא להשפיע". במילים אלה התחיל דן (שם בדוי) את קורס "אדלר" בבית-הסוהר. פרויקט "הורות בשלט רחוק", המופעל על-ידי מכון אדלר כתרומה חברתית בשיתוף ענף חינוך והשכלה בשירות בתי-הסוהר, מיועד להורים אסירים, אשר אינם חרלים להיות הורים עם הגיעם למאסר, אך אופן התמודדותם עם ההורות מתבצע "בשלט רחוק". הפרויקט,

כתובת לייעוץ מקצועי ולתמיכה תקציבית. תכנון הפרויקט נערך בשיתוף אנשי סגל החינוך בבתי-הסוהר, אשר מלווים את כל שלבי התהליך.

סוגיות כואבות

אסירים מודים, כי קורס ההורות פתח בפניהם אשנב לראיית המרקם המשפחתי באור שונה. "אכן, אסירים - הורים נדרשים להתמודד עם שאלות מורכבות וכואבות, שאינן דומות לסוגיות המועלות בקרב הורים נורמטיביים, כדוגמת הסוגייה, האם לאסיר, כהורה, יש זכות לחנך את ילדיו להיות אזרחים טובים, כאשר הוא עצמו נכשל במילוי תפקידו הן כהורה והן כאזרח, או ההתמודדות עם הסוד - האם לספר לילד את האמת, האם היא תפגע בו?", כך חלי סרדס וגילי כהן, מנחות קבוצות אדלר בבית-הסוהר מעשיהו. "אצל חלק מהאסירים קיים חשש גדול, שהילדים יאשימו אותם וישפטו אותם על מעשיהם, ובשל כך הם בוחרים להתרחק מהם. האסיר, המשתתף בקבוצות ההורים מבין, שהילד אינו שופט אותו על מעשיו כאזרח דווקא, אלא על שאינו מתפקד כהורה".

עם ה"גילוי" הזה, האסיר חש, כי ילדו זקוק לו להתפתחותו. הוא מבין, כי קיימת חשיבות רבה לכך שהורה, על אף היותו בכלא, ימשיך לתפקד כאב המשפחה מתוך הנחה, שתפקידו חשוב לביסוס המערך המשפחתי כולו. ממצאי המחקר, שנערך בנושא "אבות-אסירים" (אמזלג-באהר, הכהן וולף 2002), מצביעים בעיקר על שינויים שחלו בתפיסות ההוריות של המשתתפים למן תחילת הקורס ועד לסיומו. בנוסף עלה, כי ניכרת, השפעה חיובית על האסיר לחשיפה מתמשכת וחוזרת לתכנים של "אדלר". אבות, בעלי היכרות מתמשכת עם קורסי ההורות, מחזיקים בתפיסות הוריות דמוקרטיות וסובלניות יותר מאשר אבות חסרי היכרות כזו. מניסיון הצוותים המנחים במכון אדלר עולה באופן קבוע, כי התחום העיקרי, שחל בו שינוי, הוא בתקשורת של ההורים עם ילדיהם. "היענותם של אסירים ושל אסירות להשתתף בפעילות זו אינה בבחינת מובן מאליו", מדגישה רס"ר סיוון מגיד איש, קצינת חינוך ביס"ר מעשיהו. "אסירים נוהגים, בדרך-כלל, 'להצביע ברגליים', כאשר תכנית מסוימת אינה מעניינת אותם ואינה הולמת, לדעתם, את צרכיהם".

אסיר, המסכם את הסדנה במילים "אני מודה לך, כבוד השופט, על שהכנסת אותי לכלא. בכלא למדתי להיות אבא", מעצים את תחושת ההכרה בקיומה, ומשאיר תקווה לקשר טוב יותר עם ילדיו במהלך הזמן שנותר עד לסיום מאסרו, וכמובן, גם לכשישוב להיות הורה במשרה מלאה. ➤

הפעילות החלה בשנת 1992 בשני מתקני כליאה, וכיום, לאחר עשרים ושתיים שנות פעילות, נפתחות יותר מחמישים קבוצות בשנה בכעשרים בתי-סוהר בכל רחבי הארץ.

במהלך השנים התפתחו מודלים שונים של תכנים בתחומי הפרט והמשפחה על-פי הגישה של אדלר, וכן התפתחו דרכי הפעלה, המותאמות לאופיו של בית-הסוהר ולאפיון האסירים וצרכיהם, ביניהן הקניית כלים וכישורים בהורות, בזוגיות, בחיי הפרט ובדרכי התמודדות עם מציאות חיים משתנה ובלתי רצויה. הקבוצות מונחות על-ידי אנשי מקצוע ממכון אדלר בהתנדבות מלאה, והמחלקה לקשרי קהילה ומשפחה במכון אדלר מהווה

בטוב טעם

קולינאריה ואת רזי המטבח מהשף איתי פרקש. במהלך הלימודים הם נחשפים לעולמות ולטעמים שונים, ומתמחים במגוון סגנונות קולינאריים ובדרכי טיפול שונות בכל חומרי הגלם. בסיום הכשרתם, הם מקבלים תעודה מקצועית, ואף משולבים בהמשך דרכם במסעדות ידועות שם. "ראיתי את הצורך האמיתי להקמת מסגרת ייחודית לבני-הנוער

שלנו", אומר הרב הלינגר. "כמו בכל מגזר, גם אצל החרדים נוער נושר עלול להזיק לחברה, במידה שהוא לא מטופל כראוי. הקמתי לפני שמונה-עשרה שנים את 'נחלת שלמה', והתברר לי, שהגורמים המובילים את הנערים לחיפוש אפיקים אחרים הם, בעיקר, חוסר סיפוק וחוסר מעש. לצערי, ישנן אלטרנטיבות שליליות מחוץ למסגרת, ביניהן שימוש מופרז באלכוהול, עישון, שוטטות ללא מעש ברחובות והסתבכות באירועי אלימות. אנו בחרנו לתת מענה הולם בתוך המסגרת החינוכית באופן שיותאם גם לצרכים הרוחניים של בני הנוער". לדבריו של הרב הלינגר, המחזור השני ללימודים אלו עומד להסתיים, וכבר בחופשת הקיץ האחרונה, הועסקו הנערים במטבחים בכת-מלון, והם הרגישו, לראשונה, שהם עושים למען עצמם.

"רוב בני-הנוער החרדים, שאינם משולבים במסגרות חינוכיות, אך השתתפו בתכניות השונות למניעת פשיעה ואלימות, שמפעיל אגף מצילה במשרד לביטחון הפנים, ביניהן לימודי בישול, משתלבים בחברה הנורמטיבית ובמסגרותיה השונות, כמו צה"ל, משטרת-ישראל, מוסדות להשכלה גבוהה, מוסדות מקצועיים וכן שוק העבודה", מציין יעקב גואז (גז), ר' אגף מצילה במשרד

הם מקיימים אורח חיים חרדי, אך
עזבו את המוסדות שלמדו בהם
אין בידיהם כלים להשתלב בעולם
היצרני ואף לא השכלה מתאימה
אולם, גם הם מבקשים להגשים את
היכולות האישיות שלהם ולהצליח
התכנית הייחודית ללימוד בישול
בעיר בני-ברק מאפשרת להם זאת
ריאליטי מסוג "מאסטר שף"

אורית שמיר - שמואל דוברות המשרד לביטחון הפנים

"להתקלקל זה קל. לא כל אחד מתאים ללמוד בשיבה. גם בחורים יראי שמים, שמקפידים על קלה כבחמורה, נתקלים בקושי ללמוד יום שלם, וכולנו הרי מחויבים בלמידה. ברגע שהקושי מתגבר, והפיתוי מנגד גדול יותר, חלק מבני-הנוער מתחילים לאבד קשר, לחפש חלופות, להתחמק מהלימודים בשיבה, לשוטט ברחובות ולגלוש באינטרנט. מכאן הדרך לנשירה קצרה". כך, בגילוי לב, מספר אריה, בן 19, חרדי מבית, שמתגורר בבני-ברק, על נשירתו מהשיבה, על השוטטות ברחובות העיר בני-ברק, ועל מציאת הכיוון החדש, שעליו לא חלם - קולינריה. התכנית הייחודית ללימוד בישול, המופעלת זה שנים אחדות בעיר בני-ברק על-ידי אגף מצילה במשרד לביטחון הפנים בשיתוף עיריית בני-ברק והשיבה הליטאית "נחלת שלמה", מותאמת לבחורים חרדים, שעזבו מרצונם את המוסדות שלמדו בהם וגם לאלה, שהמערכת הראתה להם את הדרך החוצה. השיבה, בנייהו של הרב הלינגר, מתאפיינת בראייה חינוכית שונה מזו של ישיבות חרדיות קלאסיות בסביבתה, ומאפשרת לבני-נוער חרדיים ללמוד

להם לקבל הכשרה מקצועית ותעודת טבח מוסמך. עם זאת, מוטל עליהם להתחייב לעבוד במסעדה או במלון במשך כתשעה חודשים ולהוכיח את עצמם."

איתי פרקש, שף תל אביבי, חילוני למהדרין, מקדם זה שנים אחדות את הקורסים הללו, ורואה בכך שליחות של ממש. "החניכים עובדים בחריצות במטבחים, מסיימים את ההכשרות בהצלחה ומתחילים לחיות חיים נורמטיביים. יש בני-נוער שהספיקו להתחתן, ולשמור על מקומות העבודה שסיפקנו להם. לאחרונה, נער, שסיגל לעצמו דפוסי התנהגות עבריינים, והחל את הסדנה בגיל צעיר, זכה לקידום במלון "המלך דוד" היוקרתי בירושלים, לאחר שעבד שם במהלך שש שנים. גם המעסיקים השונים מעידים על חניכים בעלי מוטיבציה לעבוד, נאמנים לעבודה ומסורים לה". לדבריו, משך הזמן הממוצע לעבודה בתחום זה הוא כשנה, אולם החניכים שלו מועסקים במקום עבודה אחד כשלוש שנים, הרבה מעל הממוצע. "כיום חסרים בענף המסעדות בישראל כשבעת-אלפים טבחים", מציין איתי פרקש. "כל חניך, שיש לו חלום להיות טבח, יוכל להשתלב בתחום. אותם בני-נוער חרדים מתחילים לחיות בצורה אחראית ובוגרת".

לביטחון הפנים. לדבריו, הנתונים מצביעים על ירידה של 70% ברמת הפשיעה בעיר מאז הופעלו תכניות אלה. "הנערים, העובדים במטבח בתנאי משמעת מחמירים ובתנאי היגיינה גבוהים, זוכים ללמוד מקצוע בשוק העבודה ולומדים לעבוד בתנאי לחץ", מציינת אביטל לייבה, מנהלת אזור תל-אביב באגף מצילה, המאמינה בדרך המקצועית שהיא סוללת בפני הנערים.

שליחות של ממש

"שילובם של בני-נוער החרדים בחברה הישראלית כמעט בלתי אפשרי", אומר השף איתי פרקש, המלווה את התכנית. לדבריו, האוכלוסייה המיוחדת הזו "נופלת בין הכיסאות". מצד אחד, הם מקיימים אורח חיים חרדי, ואילו מהצד השני, הם נשאבו לעולם העברייני. "ילדים, שהוריהם ישבו עליהם שבעה והם מעוכבי חיתון, לא יוכלו לחזור לבתייהם, וגם לא יוכלו להשתלב בחברה היצרנית בישראל, מכיוון שהם לא קיבלו מעולם כלים לכך ואף לא השכלה מתאימה. הסטיגמה, המלווה את הנושרים, רודפת אותם, גם אם הם מבקשים מאוד להגשים את היכולות האישיות שלהם, ויש להם רצון עז להצלחה. מודל הבישול הייחודי מאפשר

שמים

שטחי גגות רבים, הנמצאים יום-יום תחת השמש הישראלית, אינם מנוצלים
◀ השימוש באנרגייה סולארית לייצור "חשמל ירוק", מסמן שינוי בתפיסת
ערכם הכלכלי של הגגות שאינם בשימוש ◀ מערכות פוטו-וולטאיות יוצבו
בקרוב כפיילוט בתחנות משטרה, בתחנות כיבוי אש ובבתי-כלא
◀ על המהפכה הסולארית הירוקה

◀ גל שופרוני ▶

רכז תקציבים בכיר, המשרד לביטחון הפנים

כחוליים

נטו הוא שהיא אינה דורשת סכסוד, ולכן אינה מושתת כעודף עלויות תפעולי על חברת החשמל ועל הצרכן הישראלי. בנוסף, מאפשרת ההסדרה לבצע העברת "קרדיט" של קוט"ש (קילו וואט לשעה) בין תחנה יצרנית אחת לאחרת.

כצעד ראשון, הוחלט להשקיע כארבעה וחצי מיליוני שקלים בהקמתן של שלוש-עשרה מערכות פוטו-וולטאיות, שיוצבו על גגות של תחנות משטרה, של בתי-כלא ושל תחנות כיבוי אש. מערכות אלו יפיקו חשמל בהיקף של שבע-מאות וחמישים קילו-וואט, שכולו אנרגיה נקייה וידידותית לסביבה.

עם התייקרותם של תעריפי החשמל, הגיעו בשנת 2013 הוצאות החשמל של המשרד לביטחון פנים ושל זרועותיו השונות לכמאה ועשרים מיליוני שקלים. בשונה מסעיפי הוצאה אחרים, המוגדרים לרוב כ"קשיחים", דווקא כאן זוהתה האפשרות להתייעל ולהשתפר. בעזרת חברת "אנרגיה ירוקה", שליוותה את התהליך ביחד עם הצוות הייעודי המיוחד, שהוקם עבור פרויקט זה, בראשות רח"ט תכנון וארגון במשרד לביטחון הפנים, יאיר דורנפלד, אותרו התחנות והמבנים המתאימים ביותר, כדי שניתן יהיה לקדם את הפרויקט הסולארי הראשון במגזר הציבורי.

במהלך איתור הגגות התברר, שהפוטנציאל גדול בהרבה מכפי שהוא הוערך, ולפיכך החל מיפוי לוויני (GIS) של סך פוטנציאל שטחי הגגות לפי גודל פוליגון. מהמשוואה - שטח שווה כסף, ניתן היה להסיק, כי בידי המשרד לביטחון הפנים כלי לייצור ערך יש מאין. כדי לממש את הפוטנציאל במהירות, נערך המשרד לביטחון הפנים לפעול בשני מישורים במקביל - הראשון - ייסוד מנגנון של הון חוזר, שבו תוקם קרן ייעודית לתקבולי החיסכון, שיווצרו מהפקת החשמל הסולארי. קרן זו תשמש באופן בלעדי להקמת מערכות פוטו-וולטאיות נוספות, שיזינו בתורן את הקרן חזרה וכן הלאה. במישור השני נבחנת האפשרות לביצוע פרויקטים של BOT בשיתוף חברות חיצוניות, על בסיס חלוקת רווחי תזרים החיסכון העתידי.

השינויים הטכנולוגיים הצפויים בעתיד, עשויים להוות הזדמנות נוספת עבור המשרד לביטחון הפנים. זה הרי רק עניין של זמן, עד שניתן יהיה לממש את הפוטנציאל לייצר כמות חשמל מספקת עבור כלי-רכב חשמליים, שיהיו ברשות המשרד, ולהקים תחנות הטענה עבורם. התשתית כבר קיימת ברחבי הארץ. לא נותר אלא להמתין לטכנולוגיה שתבשיל לידנו.

המטה הארצי של המשטרה שוכן בתנאי אקלים מעולים - רמות קרינת השמש גבוהות, העננות מעטה והטמפרטורות הירושלמיות נמוכות, יחסית. כל אלה אידיאלים להקמת מערכות פוטו-וולטאיות לייצור חשמל מהשמש. כמו גגו של המטה הארצי, כך גם שטחי גגות רבים ברחבי הארץ, הנמצאים יום-יום תחת השמש הקופחת, אינם מנוצלים. אין כל סיבה, שהסכך, המצל במהלך שעות היום על מכוניות כיבוי-האש מפני השמש, לא יפיק, במקביל, חשמל סולארי לתחנת הכיבוי עצמה. למרות שברחבי הארץ ניתן כבר היום לראות גגות "כחולים" רבים במגזר הפרטי, במגזר העסקי ובזה החקלאי. ייצור חשמל סולארי אינו מובן מאליו במגזר הציבורי. יתרונה הבולט של הסדרת המונה

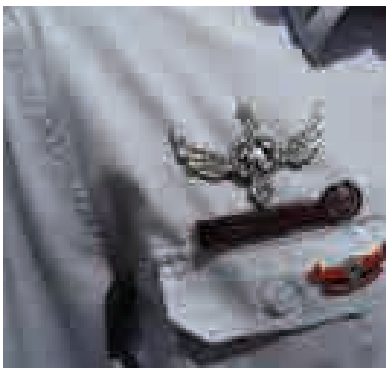
סביב השעון

לחיימת האש במבצע "צוק איתן" עלתה מדרגה משבוע לשבוע, עם שיגורן של אלפי רקטות ופצצות מרגמה לעבר ריכוזי אוכלוסייה בדרום הארץ ובמרכזה, ועם נפילתן של רקטות בשטחים פתוחים. נגרמו נזקים רבים למבנים ולכלי-רכב, ופרצו שריפות בשטחים פתוחים. לוחמי האש פעלו סביב השעון בכיבוי השריפות, בסריקות אחר לכודים במבנים שנפגעו, ובפינוי מיכלי גז. במחוז דרום פעלו לוחמי האש במשמרות ארוכות בסיוע לוחמי אש ממחוזות נוספים, כבאים מפיקוד העורף, בוגרי קורס לוחמי אש (ס"ז) מבית-הספר לכבאות ואף בסיועם של מתנדבים אמריקאים מארגון EVP.

דוברות מחוז דרום,
הרשות הארצית לכבאות ולהצלה

לוחמי האש של לוחמי האש

חצי שנה של הכשרה אינטנסיבית וקשה הגיעה לסיומה לאחרונה, כשתשעה לוחמי אש, המרכיבים את יחידת העילית הראשונה של הרשות הארצית לכבאות ולהצלה, הימ"ר, קיבלו את סיכת לוחם

היחידה. במהלך הכשרתם, התמקצעו הלוחמים בתחומי רבים, ביניהם עבודת צוות ופיקוד ושליטה, חילוץ מהריסות וחילוץ מכלי טיס, מכלי שיט ומרכבי משא, כיבוי שריפות יער ואש נגדית, כיבוי אש בכניינים רבי-קומות ובמבנים תת-קרקעיים וחילוץ לכודים מהם, טיפול בחומרים מסוכנים ובטירור בלתי קונבנציונלי, חילוץ מרכבלים, חילוץ מוסק, מילוט המוני ורפואת חירום.

יורם לוי, דובר הרשות הארצית לכבאות ולהצלה

משתפים פעולה

משלחת של שמונה לוחמי אש, קצינים ומתנדבים, הגיעה לאחרונה ליוון, ופעלה לצד הכבאים המקומיים בכיבוי שריפות חורש בכפר דלפינו ובשריפת יער גדולה בדרום הפלופונס. נסיעתה של המשלחת הייתה פועל יוצא של ביקורו של השר לביטחון הפנים, יצחק אהרונוביץ, ביוון בחודש יוני

השנה, שבמהלכו סוכם, בין היתר, על הידוק שיתוף הפעולה בין שירותי הכבאות של שתי המדינות. בהמשך אף ביקרה בארץ משלחת רמת דרג בראשות נציב הכבאות של יוון, ומשלחת בראשותו של נציב כבאות והצלה, רב-טפסר שחר איילון, הגיע ליוון כמשקיפה בתרגיל בינלאומי של האיחוד האירופי "פרומתאוס 14".

יורם לוי, דובר הרשות הארצית לכבאות ולהצלה
צילום: מחוז דרום

מעפלים במנהרות (אחרות)

על רקע חיסול המנהרות ברצועת עזה במבצע "צוק איתן", יצאה לא מכבר לספרד משלחת מטעם הרשות הארצית לכבאות ולהצלה במטרה לטפל באיום מנהרות נוסף – איום האש, ההולך וגובר בשנים האחרונות לאור בניית מנהרות עבור נתיבי תחבורה. יציאתה של המשלחת התאפשרה עקב היעדרו של מתקן בארץ, המאפשר ללוחמי האש להתאמן בכיבוי שריפה במנהרה, שבה משתוללת אש חיה. מטרתה של ההשתלמות, שנערכה במרכז האימונים "סן פדרו דה אנס" בצפון ספרד, היא העשרה בידע מקצועי לצורך הכשרתם של לוחמי האש בארץ, ולצורך גיבוש חומרי לימוד עבור בית-הספר לכבאות ולהצלה.

יורם לוי, דובר הרשות הארצית לכבאות ולהצלה
ציילום: בועז רקיע, הרשות הארצית לכבאות ולהצלה

עמודים מדברים

ליישובי אגף מצילה הצטרפה לאחרונה גם העיר הרצליה. מנהלת אזור תל-אביב, אביטל לייבה, ורכזת מצילה בעיר, יהודית נתנזון, יזמו שש-עשרה תכניות פעולה חברתיות קהילתיות חדשות, שנועדו לצמצם אלימות ופשיעה בעיר ולמנוע אותה. עוד יופעל בהרצליה, לראשונה בישראל, המיזם הטכנולוגי החדשני "עמודים מדברים", העושה שימוש בטכנולוגיות ייעודיות, שניתן למקם אותן באזורים בעלי סיכון גבוה להתנהגויות אלימות. תושב, החש במצוקה או רוצה לדווח על מפגע, יכול לסרוק את לוח המערכת, ובכך לשלוח התרעה למוקד העירוני או לשוחח עם המוקד. את הסריקה ניתן לבצע באמצעות הטלפון החכם. במסגרת הפיילוט ימוקמו ברחבי העיר כמאה שלטים. המיזם כולל גם מחקר מלווה – מדידה והערכה, באחריות אגף מצילה.

ד"ר נאוה כהן-אביגדור, אגף מצילה, המשרד לביטחון הפנים

בית-ספר נייד

במועצה האזורית גוש עציון מופעל בשיתוף אגף מצילה בית-ספר נייד להורי מתבגרים, שמטרתו לתמוך בהורים, להעצימם ולהקנות להם כלים להתמודד עם התמודדות, שחווים הילדים בגיל ההתבגרות. בית-הספר הנייד להורים מביא את המרצים לישובים, מאפשר להורים רבים ככל האפשר להגיע להרצאות, ונותן מענה לאתגר של ניידות בין ישובים. בין נושאי ההרצאות, המותאמות לכל יישוב ויישוב – יצירת תקשורת חיובית בין הורים לילדים; התמודדות עם מצבי לחץ, למידה משותפת והנחייה לחיזוק הסמכות ההורית.

ד"ר נאוה כהן-אביגדור, אגף מצילה, המשרד לביטחון הפנים

היה לאגדה

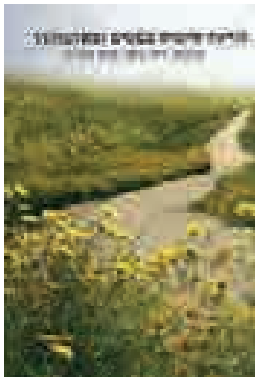
לזיכרו של תת-ניצב (בדימוס) יעקב שובל ז"ל, מתנדב במערך החירום של המשרד לביטחון הפנים

את השם שובל או בכינוי החיבה "קושי" שמעתי עוד בהיותי קצין צעיר במרחב שרון של משטרת-ישראל. שמו יצא למרחוק כקצין דומיננטי ואהוב, שהחל את דרכו במרחב שפלה, ואחר-כך מונה לתפקיד מפקד משטרת פתח-תקווה. תמיד הפגין ביטחון עצמי, והשרה סביבו אווירה טובה וחברית. בתחנת פתח-תקווה הוא היה לאגדה. השוטרים והקצינים העריצו אותו. כמפקד הוא היה מנהיג אמיתי, מקצוען, שוטר בכל רמ"ח איבריו, אך מעל לכול - בן אדם וחבר. בהמשך דרכו, "קושי" עשה קריירה מרשימה במשטרת-ישראל, במגוון רחב של תפקידי פיקוד ומטה, אשר הבולטים ביניהם היו מפקד מרחב ירקון, סגן ראש אגף התנועה וסגן ראש אמ"ש. כשהוחלט להקים במשרד לביטחון הפנים את אגף החירום, מיד חשבת על יעקב שובל ז"ל כ"שחקן חזיון". כך היה גם כאשר התקבלה בקשה ממשרד ראש הממשלה, לשלוח נציג בעל שיעור קומה למרכז לניהול משברים (מנ"ל). "קושי" נרתם למשימה במלוא ההתלהבות, וכמעט באופן טבעי היה לחוד החנית של מערך החירום. כולנו עדיין מתקשים לעכל את לכתו. יהא זכרו ברוך!

תת-ניצב (בדימוס) חיים כהן, ראש אגף בכיר לחירום, המשרד לביטחון הפנים

ראשון מסוגו

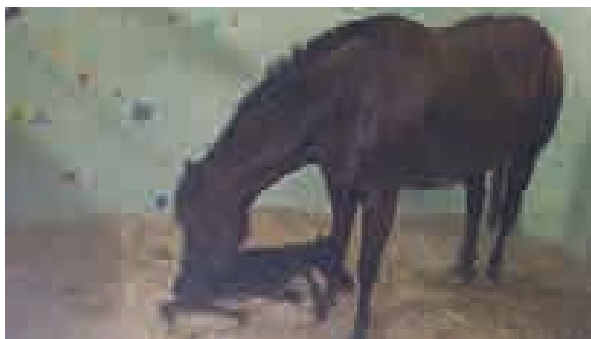

לאחרונה ראה אור בהוצאת ביאליק ספר חדש - "מניעת השימוש בסמים ובאלכוהול", בעריכתן של ריקי צימר וד"ר חגית בוני-נח מהרשות הלאומית למלחמה בסמים ובאלכוהול. הספר, פרי יוזמתה של הרשות הלאומית למלחמה בסמים ובאלכוהול, הוא ראשון מסוגו בארץ, המוקדש כולו לנושא מניעת השימוש בסמים ובאלכוהול. בספר עשרים וארבעה מאמרים, פרי עטם של מיטב החוקרים

ואנשי המקצוע, העוסקים בתחומי החינוך ומניעת השימוש בסמים ובאלכוהול. הספר מיועד לציבור הרחב, לאנשי חינוך ומניעה, לסטודנטים ולחוקרים ולכל המתעניינים בנושא מניעת השימוש בסמים ובאלכוהול.

דוברות הרשות הלאומית למלחמה בסמים ובאלכוהול

הצברית הראשונה

לפני חודשים אחדים נערך בכפר הנוער הודיות, במעמד השר לביטחון הפנים, יצחק אהרונוביץ, טקס חנוכת האורווה, שבה נקלטו שש סוסות. מגמת המשטרה בכפר נוער הודיות מופעלת על-ידי אגף מצילה ולשכת המדען הראשי במשרד לביטחון הפנים, וחניכיה מטפלים בסוסות. הסייח שנולד זה עתה ואלו שייולדו בעתיד, יועברו לרשות יחידת הפרשים במשטרת-ישראל. האורווה נועדה למטרות רבייה, להבדיל מאורוות אחרות בארץ, שהסוסים שבהן נועדו לרכיבה טיפולית. עד להקמת הפרויקט החדש לגידול סוסים לצרכי ביטחון, יובאו הסוסים מחו"ל.

אורית שמיר-שמואל, דוברות המשרד לביטחון הפנים

קבילות שוטרים ואסירים

דו"ח נציבות קבילות שוטרים וסוהרים לשנת 2013 הוגש לא מכבר על-ידי ניצב-משנה (בדימוס) חנה פסובסקי-קפלן, ממלאת מקום נציב קבילות שוטרים וסוהרים, לוועדת הפנים של הכנסת. בשנת 2013 חלה עלייה של 17.5% במספר הפניות לנציבות הקבילות לעומת שנת 2012. עיקרם של הנושאים, שבגינם הוגשו קבילות - שכו, יחסי מפקד-פקוד ועבודת נשים.

אורית אביטל, מנהלת אתר האינטרנט, המשרד לביטחון הפנים

אנשי הכישלון / המשך מעמ' 23

חייהן יחסית גבוה ובזבזני. הן מתנהלות בחבורות, ומנהלות מעין קהילה מגובשת, ובכך מעניקות ביטחון אחת לשנייה. לרוב, אין להן "סרסורים" כמו לנשים הזונות. אלמנט הבחירה בעיסוק הזנות הוא חזק מאוד בקרבן, לפחות ברובד הגלוי והמוצהר. המטרה הגלויה והעיקרית שלהן היא "לעשות כסף", והעיסוק בזנות, מבחינתן, הוא עסק כלכלי ככל עסק אחר. מטרה נוספת, סמויה, לגבי עיסוקן בזנות, היא האפשרות לקיים יחסי מין עם גברים, דבר שבדרך-כלל אינו זמין כל כך ומוכן מאליו עבור טרנסיות. אולם, מעבר להצהרות הגלויות שלהן, ולחזות הבטחה שלהן כלפי חוץ, בדומה לנשים הזונות, גם להן מסלולי חיים קשים מאוד, וגם הן סבלו בילדותן מהתעללויות קשות. הן ניהלו חיים רדופים על-ידי נורמות תרבותיות שמרניות, שלא קיבלו את היותן טרנסיות (רבות מהן ממוצא ערבי, בדואי או משולב).

מזעור נזקים רדיקאלי

כדי לחסל לחלוטין את שהותן של הנשים הזונות במתחם התחנה, יש להגיש עבורן את שירותי הרווחה החברתיים, בהתאם למודל מזעור הנזקים הרדיקאלי. מכיוון שרובן מכורות לסמים, הרי שבראש ובראשונה יש להמשיך ולטפל בהן בהיבט זה, ולאפשר להן לקבל, כתרופה, גם את ההירואין הסינטטי במידת הצורך, כפי שעושות חלק ממדינות אירופה, ביניהן שווייץ, הולנד וגרמניה. אמנם במתחם התחנה פועלים משרדים וארגונים שונים על-פי מודל "מזעור נזקים" (תכנית "יזהר", "צעד ראשון" "סלעית" "מרפאת לוינסקי" וניידת "ערים בלילה" מטעם עמותת עלם), אולם, יש לצעוד צעד אחד קדימה לעבר פתרונות רדיקאליים יותר, כמו הקמת חדרי הזרקה מפוקחים, מתן הירואין סינטטי, ומתן מענה עשירים וארבע שעות ביממה בכל השירותים. במקביל, יש לערוך הסברה מאסיבית לציבור הכללי כנגד הסטיגמה והסטריאוטיפים המשפילים כלפי זונות, ולהתמקד ב"לקוחות" (הגברים "זונים"), המנצלים את פגיעותן של הנשים חסרות הישע, החולות במחלת ההתמכרות, ולהיעזר גם בתיקוני חקיקה. באשר לטרנסיות, יש להתמקד בפיתוח מודל של "מזעור נזקים" רדיקאלי, בדומה להתייחסות לנשים הזונות במתחם, תוך הבנת הדיפרנציאציה בינן לבין הנשים הזונות. יש להבין את האפיונים המיוחדים שלהן ואת צרכיהן, ולהתאים עבורן טיפול מובחן. כלל אוכלוסיית מתחם התחנה קשה מאוד לטיפול, והתהליך עצמו עלול להיות ארוך ומייגע. ייתכן, שהחולי כבר גדול כל כך, שלא ניתן יהיה לגמול את כולם מהזנות ומסמים. מכאן, שיש להיצמד ביתר שאת למודל "מזעור הנזקים הרדיקאלי", לחזור וליצור עמם קשר ואמון, לתת להם סיוע בלתי מותנה, ולהתייחס אליהם כאל בני-אדם, הזקוקים לסיוע ולעזרה.

סבל כפול / המשך מעמ' 29

ניצול ילדים לזנות, ואף משיקה מסעות הסברה להעלאת המודעות לתופעה באותן מדינות. בנוסף, ארצות-הברית משתפת פעולה עם גורמי אכיפת חוק במדינות רבות בעולם, מממנת הכשרות לעובדים וליועצים באותן מדינות, ותומכת בתכניות המעודדות שיתוף פעולה בין גורמי ממשלה לגופים פרטיים ולגופי מגזר שלישי, במטרה ליצור הרתעה בקרב עבריינים. ארצות-הברית גם חתומה על אמנות בינלאומיות רבות, הקשורות לתופעת זנות קטינים. היא יוזמת כינוסים ומקימה ועדות, ומצליחה להשפיע על מדינות נוספות להצטרף למאמצייה, ולחתום על אמנות, כדי למגר את התופעה.

קשר ישיר

באוסטרליה, לעומת זאת, המצב מוסיף להיות חמור. אמנם בשנים האחרונות שונתה הגישה אל עבריינות מין נגד קטינים, וניתן דגש על השגחה צמודה על עברייני מין, לשם מניעת פשיעה חוזרת, אך עדיין קיימים מוקדים של זנות קטינים. מחקרים בנושא מציגים תמונה קודרת, המראה, שבעיית זנות הקטינים במדינה אף נמצאת במגמת עלייה. ידועים גם מקרים של זנות מאורגנת, שבהם ילדים, ובעיקר ילדות, גויסו על-ידי מפעילים ונוצלו. באזורים הנידחים של המדינה, באחת מעיירות הכורים המרוחקות, נחשפה רשת כזו, שפעלה במשך כחמש-עשר שנים, תוך ניצולן של ילדות (הצעירות שבהן בנות 13), שקיבלו בתמורה כסף, אלכוהול וסמים. זאת, בידיעת חלק מגורמי אכיפת החוק. לאור זאת, גיבשה ממשלת אוסטרליה תכנית לאומית לשנים 2009 - 2020, הכוללת שורה ארוכה של צעדים בתחומי אכיפת חוק, מערכת המשפט, מניעה, שיקום נפגעים ורווחה. כמו כן, הושם דגש על שיתוף פעולה בין הגופים הפועלים בנושא זה בתוך המדינה ומחוצה לה, ועל העלאת המודעות לתופעה ברחבי המדינה בעזרת קמפיינים תקשורתיים. בנוסף, הוחלט ליצור שיתוף פעולה בין גופים ממשלתיים לפרטיים במסגרת פרויקטים להעלאת המודעות בקרב הילדים עצמם. בין החברות שהצטרפו לפרויקטים אלו גם מייקרופוט אוסטרליה ואיגוד הבנקאים האוסטרלי. מאמץ נוסף מתמקד בהפחתת מידת הפגיעות של ילדים במדינה, מתוך ההבנה, שילדים פגיעים נמצאים בסיכון להתדרדרות לזנות. המדינה הגדילה את התקציב למשפחות בסיכון באופן משמעותי, ואף הוקמו מרכזים לטיפול במשפחות הסובלות מבעיות בין-בני-המשפחה. תכנית נוספת מופעלת באזורים, שבהם ריכוז גדול של אוכלוסיית ילדים, ובמסגרתה מוענק להם טיפול חירום, במטרה להגן על ילדי הקהילות, ולהפוך אותן למקומות בטוחים יותר. מאז הפעלתה של התכנית חל שיפור במצבן של הקהילות הן ברמת החינוך, הן בכריאות והן בתעסוקה.

צילום: אור מני

המשרד לביטחון הפנים
www.mops.gov.il

ימי הצוק חמישים ימים של לחימה

